

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Diplomová práce

Vražda a zabití v 19. století

Plzeň 2017

Nicole Albrechtová

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Vražda a zabití v 19. století*“ zpracovala sama. Veškeré prameny a informace, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.“

V Plzni dne 31. března 2017

.....

Nicole Albrechtová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu této diplomové práce JUDr. Antonínu Lojkovi, PhD. za cenné rady, podnětné připomínky a vstřícný přístup při tvorbě této práce.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky	8
2.1. Zákony předcházející zákoníku	8
2.2. Základní informace	10
2.3. O zločinech	11
2.4. Vražda a zabití	12
2.4.1. Vražda	12
2.4.2. Zabití	13
2.5. O přestupcích	14
2.6. Polehčující a přitěžující okolnosti	16
2.7. Procesní úprava zločinů	16
2.7.1. Fáze trestního procesu	17
2.8. Procesní úprava přestupků	20
3. Trestní zákoník 1852.....	21
3.1. Zločiny	22
3.2. Vražda a zabití	22
3.2.1. Vražda	22
3.2.2. Zabití	24
3.3. Přečiny a přestupky.....	24
4. Porovnání obou úprav	26
5. Trestní řád 1850	27
6. Trestní řád 1853	31
7. Trestní řád 1873	33
8. Soudnictví	36
8.1. Trestní soudnictví v 1. polovině 19. Století.....	36
8.2. Trestní soudnictví ve 2. polovině 19.století.....	38
8.3. Trestnice	43
8.3.1. Svatováclavská trestnice	43
8.3.2. C.k. mužská věznice v Praze.....	44
8.3.3. Plzeňská věznice	46
8.3.4. Kartouzy/Valdice	46
9. Konkrétní případy	48
9.1. Vraždy páchané muži	48

9.1.1.	Jan Jiří Grasel	48
9.1.2.	Jan Bechyňa.....	50
9.1.3.	Václav Babinský.....	50
9.1.4.	Petr Kestřánek	52
9.1.5.	Antonín Schimak.....	53
9.2.	Vraždy páchané matkami na dětech	54
9.2.1.	Marie Maryšková	55
9.2.2.	Maria Anna Grunnerová.....	56
9.2.3.	Terezie Tremlová	57
10.	Závěr.....	60
11.	Resumé	61
12.	Seznam pramenů a literatury	62
12.1.	Literatura	62
12.2.	Právní předpisy	63
12.3.	Internetové zdroje	63

1. Úvod

Vývoj systému trestního práva byl velmi dlouhým procesem a jeho vývoj probíhá dodnes. Tak jako dnes reaguje trestní právo na potřeby doby a společnosti, tak tomu bylo i v historii a tedy i v období 19. století, na které se má práce zaměřuje. Ochrana lidského života se v dnešní době v demokratických státech považuje za samozřejmost, ale ne vždy tomu tak bylo. V historii a předchozích kodifikacích byly upřednostňovány především kolektivní zájmy. V každém období existovala určitá vůdčí skupina či politická situace, která právo ovlivňovala a výjimkou nebylo ani trestní právo, což bude z určitých kapitol práce patrné.

Pro období 19. století je důležitá revoluce, která probíhala v letech 1848-1849 a která ovlivnila jak život obyvatel, tak i právo, které se přizpůsobovalo vládnoucímu režimu. Roku 1849 bylo potlačeno povstání a následovalo vydání oktrojované ústavy a poté vydání silvestrovských patentů a zavedení tzv. Bachova absolutismu, což mělo obrovský vliv na práva člověka, což se pak promítlo kupříkladu do trestního řízení a zásad, podle kterých probíhalo.

Má práce je rozdělena do několika kapitol, přičemž v první z nich bude rozebrána úprava trestního práva podle trestního zákoníku z roku 1803 a z důvodu zdůraznění pokrokovosti tohoto zákoníku zmíním i předcházející trestní úpravy. V následující kapitole bude popsán trestní zákon z roku 1852, který nahradil zákoník předchozí. V obou dvou případech bude popsána vražda a zabití právě podle tehdejších úprav. Následuje porovnání obou úprav, přičemž zde budou zmíněny rozdíly, které jsou podle mého názoru nejdůležitější, protože by se jich pochopitelně našlo daleko více.

Další kapitola se bude zabývat trestním právem procesním a jednotlivými trestními řády. Navazuje kapitola o soudnictví, kde budou rozebrány soudy, které v 19. století působily, jejich pravomoci, působnosti a další. V kapitole o soudech budou zmíněny i některé konkrétní trestnice na našem území a základní informace o nich a to zejména proto, aby byla přiblížena situace tehdejších vězňů a podmínky, ve kterých vykonávali trest. V poslední části práce budou popsány

konkrétní reálné případy. První část z reálných případů bude zaměřena na různé vraždy a zabití, přičemž některé příběhy popisují osobnosti, které jsou známi i dnes, jako například Václav Babinský či Antonín Schimak. Druhá část bude zaměřena na vraždy, které spáchaly matky na svých dětech. V historii byly tyto vraždy dle mého názoru častější než dnes. Bylo tomu tak pravděpodobně proto, že dříve měly ženy obvykle více dětí než dnes a s tím souvisela i starost o jejich obživu. Svou roli také určitě sehrálo i postavení nemanželských dětí a pohled tehdejší společnosti na tyto děti a na svobodné matky. Vraždilo a zabíjelo se od nepaměti a i nejčastější motivy zůstávají stejné, peníze, žárlivost nebo pomsta.

2. Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky

2.1. Zákony předcházející zákoníku

Trestnímu zákoníku z roku 1803 předchází zákoník z roku 1787, který byl vydaný za vlády Josefa II. Zákoník byl vydán pod názvem „Všeobecný zákoník o zločinech a trestech“ a obsahoval zásady trestního práva hmotného, z nichž některé se používají dodnes. Zákoník musel být do češtiny přeložen, protože jeho původní znění bylo v němčině.

Zákoník vycházel především z díla „O zločinech a trestech“, jehož autorem byl Cesare Beccaria. Autor se zde zamýšlí nad trestem a jeho smyslem. Základem podle něj byla teorie společenské smlouvy. Významné je podle Beccaria posunout trest, který funguje jako odplata, k trestu, který bude mít výchovný, ochranný a odstrašující charakter. Podle teorie společenské smlouvy a jeho výkladu to znamená, že občan dopředu souhlasí s potrestáním v případě porušení smlouvy. Podle něj by měl být trest jistý, rychlý a především přiměřený a dále odmítal přísahy a mučení. Co se týče myšlenek Cesara Becarii, spatřuji v jeho výroku o tom, že trest má být jistý, zárodek právní jistoty, což je velmi důležitý aspekt i v soudobém právu. ¹

Zákoník byl výlučný a všeobecný. Obsahoval pouze hmotně právní úpravu a na svou dobu byl velmi propracovaný. Byla vymezena hranice mezi kriminálními zločiny jako těžkými delikty a ostatními lehčími delikty. Tímto rozdělením byla rozdělena i kompetence mezi kriminálními soudy a politickými úřady.² Je vyloučeno trestání na základě volné úvahy soudu a podle analogie.

---

¹ BECCARIA, Cesare. *O zločinech a trestech*. Praha: Bursík a Kohout, 1893.

² ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*, In Sborník archivních prací č. 1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 91-92

Trestné činy jsou rozděleny podle společenské nebezpečnosti a dochází k uplatnění zásad *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*.³

Dalším důležitým bodem by mělo být jakési srovnání Všeobecného zákoníku o zločinech a trestech se zákoníkem předchozím a to zejména proto, aby byla více zdůrazněna jeho pokrokovost. Tímto předcházejícím zákoníkem byl *Constitutio Criminalis Theresiana*, který již podle svého názvu napovídá, že byl vydán Marií Terezií. Zkráceně se též nazývá Tereziána. Tereziána byla zaostalá již v době svého vzniku a to i díky zdlouhavé tvorbě.⁴ Zákoník byl rozdělený na dvě části a to na právo hmotné a právo procesní. Celkem měl 104 článků, které byly dále členěny do paragrafů. Zákoník ve své první části definoval obecné delikty a objevuje se zde pojednání o polehčujících a přitěžujících okolnostech. V druhé části jsou popsány jednotlivé skutkové podstaty u trestných činů. Součástí zákoníku byly i přílohy, které mimo jiné obsahovaly i formulář k sestavení rozsudku a vizuální návod pro postup při tortuře. Tortura byla považována za legitimní způsob, jak dosáhnout přiznání. Toto útrpné právo mělo určitá pravidla a bylo rozděleno do několika stupňů, kterých bylo celkem pět. Stupně vzestupně probíhaly takto: palečnice, šňěrování rukou, španělské boty, natažení na skřípec nebo na žebřík a pálení těla na žebříku. Mučený nemohl být každý, byl zde určitý respekt ke společenskému postavení, kdy nebyli mučeni šlechtici, nebo k mentálnímu zdraví, kdy nebyli mučeni duševně nemocní. Mezi další, kteří nebyli mučeni, patřili těžce nemocní a staří lidé nebo těhotné ženy. Útrpné právo bylo v Čechách zrušeno v roce 1776.⁵

Důležitou zásadou tohoto zákoníku je *presumpce viny*, tedy opak zásady, kterou známe z pozdějších úprav. Obžalovaný zde tedy musel prokazovat svou nevinu, a pokud se mu to nepodařilo, tak byl odsouzen. Jako další zde byla zásada inkviziční, která znamenala, že soudce, žalobce i obhájce byla jedna jediná osoba. Potrestání mělo především znamenat mstu na odsouzeném a nelze ani hovořit o úměrnosti mezi spáchaným trestným činem a uloženým trestem. Problémem tohoto zákoníku byla zejména libovůle soudců, neboť zde byla

---

³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*; Masarykova univerzita, Brno, 2004, s.30

⁴ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*. In Sborník archivních prací č. 1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 91

⁵ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., Praha, 1995, s. 154-156. ISBN 80-85903-01-6.

opomenuta zásada nullum crimen sine lege, což vedlo zcela logicky k stíhání činů, které v zákoně popsány nebyly.⁶

2.2. Základní informace

Zákoník byl vydaný v roce 1796, tedy za vlády Františka II., ve Vídni pod názvem Západohaličský trestní zákoník, který byl jako Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích v roce 1803 rozšířen na celou oblast monarchie mimo Uher. V českém překladu vyšel o rok později pod názvem Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky. Zahrnoval v sobě jak trestní právo hmotné, tak i procesní. Byl rozdělen na dvě části, první z nich obsahovala ustanovení o zločinech a druhá o přestupcích a každá z nich se dále dělila na část s hmotně právními ustanoveními a procesně právními ustanoveními.⁷

Zákoník je považován za velice povedené dílo, které de facto ovlivňovalo trestní právo v našich zemích až do roku 1949, neboť o následujícím trestním zákoníku z roku 1852 by se dalo říci, že byl jakousi novelou. Vyniká zejména svou přehledností, dostatečnou obecností a přesnou formulací. Pro spáchání trestného činu se zde vyžaduje zlý úmysl pachatele a v některých případech je vyloučena trestní odpovědnost, konkrétně pro nepřičetnost a to trvalou nebo přechodnou, nedostatek věku (14 let), náhodě, nedbalosti, nevědomosti nebo neodolatelnému donucení. Za výslovně trestný čin byl prohlášen i návod, pokus či pomoc. Za zločiny mohl být uložen buď žalář, který měl tři stupně nebo mohl být uložen trest smrti, který se v této době vykonával výlučně oběšením.⁸

Co se týče žaláře, tak první stupeň byl žalář obyčejný, při druhém stupni neboli žaláři těžkém, byli vězni ukováni na nohou, nebylo jim podáváno maso a byli chováni v izolaci. Pokud byl vězeň odsouzen ke třetímu stupni, čili žaláři nejtěžšímu, tak byl ukován rovněž jako ve druhém stupni na nohou a navíc ještě v pase, nárok na teplé jídlo měl jednou za dva dny a stejně jako ve stupni druhém nebylo podáváno maso, jinak jedli pouze chléb a pili vodu. Trest žaláře mohl být

---

⁶ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., Praha, 1995, s. 154-156. ISBN 80-85903-01-6.

⁷ Tamtéž

⁸ Tamtéž, s. 159

uložen v rozmezí šesti měsíců až dvaceti let nebo doživotně. Výkon trestu mohl být zostřen vystavením na pranýř, nucenými pracemi, bitím holí či metlou, posty nebo dokonce vyhnanstvím po odpykání trestu. Těžký a nejtěžší žalář měli rovněž za následek ztrátu například vojenských či akademických hodností.⁹

Pachatele neznalost zákona neomlouvá, jsou přesně stanoveny podmínky, kdy je trestnost vyloučena. Pouhý úmysl trestný není.¹⁰

Za zločiny byly považovány takové činy, které byly spáchány s úmyslem porušit obecnou bezpečnost a to přímo a bezprostředně a takovým způsobem, že rozsah porušení zakládá důvod k vedení kriminálního řízení. Z toho lze vyvodit, že aby byl protiprávní čin považován za zločin, musel splňovat tři základní podmínky. První z nich představovala činnost, která směřovala ke skutečnému a přímému porušení práva, za druhé musel existovat úmysl a za třetí muselo nastat značné poškození chráněného zájmu nebo se muselo jednat o zvláštní nebezpečnost skutkových okolností. V případě, že trestný čin nesplňoval byť jednu ze tří stanovených podmínek, nemohl být zařazen mezi zločiny, ale pouze mezi přestupky.¹¹

2.3. O zločinech

V části o zločinech prvních pět hlav pojednává všeobecně o zločinech a trestech za ně, o okolnostech polehčujících a přitěžujících a jejich aplikování. Další hlavy se zabývají základním členěním zločinů a systematickým výkladem o jednotlivých druzích zločinů a jejich trestání. V zákoníku se zločiny dělí na ty, které bezprostředně zasahují do obecné bezpečnosti neboli zločiny veřejné a na ty, které ruší bezpečnost jednotlivců, tedy zločiny soukromé.¹²

Veřejné zločiny se dělily na tři skupiny a to podle závažnosti zločinu. První skupinu tvořily zločiny proti státu, kam patřila například velezrada a rušení

---

⁹ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*, In Sborník archivních prací č.1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s.95

¹⁰ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*; Masarykova univerzita, Brno, 2004, s.31

¹¹ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*, In Sborník archivních prací č.1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s.95

¹² *Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky*. Vídeň, 1804

vnitřního klidu, zneužití úřední moci a další. Další skupinu tvořilo padělání mincí, pozdvížení a vzbouření, nadřezování zločincům, veřejné násilí, vražda a zabití, žhářství a loupež, souboj a rušení náboženství. Do třetí skupiny patřil pouze návrat cizince, který byl vypovězen pro zločin.

Co se týče vydávání rozsudků, zločiny z prvních dvou skupin podléhaly schválení. První skupina se předkládala ke schválení Nejvyššímu justičnímu úřadu prostřednictvím vrchního kriminálního soudu a zločiny z druhé skupiny se předkládaly vrchnímu kriminálnímu soudu. Pokud byl uložen trest smrti, musel být tento rozsudek ve všech případech předložen Nejvyššímu justičnímu úřadu. Panovníkovi se předkládaly ty rozsudky smrti, u kterých byla možnost udělení milosti. Jako soukromé zločiny byly označeny zločiny odložení dítěte, vyhnání plodu z těla, násilné smilstvo, dvojnásobné manželství, krádež, zpronevěra, podvod a další.¹³

2.4. Vražda a zabití

2.4.1. Vražda

O vraždě a zabití pojednává Hlava XVI., která začíná § 117 a vymezením pojmu vražda. Ze základní definice je patrné, že ke spáchání vraždy je třeba úmysl osobu zabít a musí následovat takové jednání, které způsobí smrt. Následující ustanovení definuje jednotlivé typy vražd. Patří sem:

1. **Vražda úkladná**, která měla být způsobena otravou jedem nebo zvlášť potměšilým způsobem. Potměšilý způsob lze chápat jako způsob, který znemožňoval nebo velmi ztěžoval obranu a opatrnost oběti
2. **Vražda loupežná**, která měly být se záměrem zmocnění se násilím cizího zboží
3. **Vražda zjednaná nebo najatá** pokud byl někdo najat nebo jiným způsobem byl od někoho třetího podnícen
4. **Vražda prostá**, která nenáležela z žádných výše zmíněných popisů

---

¹³ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*, In Sborník archivních prací č.1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 95-96

Za vraždu byl v následujícím ustanovení stanoven i trest. Za každou dokonanou vraždu měl být uložen trest smrti a to jak vrahovi, tak i tomu, kdo jí sjednal nebo kdo jí napomáhal spáchat. Pokud byli přítomni další účastníci, které zákon označuje za „vzdálenější“ a jedná se o vraždu prostou, byl jim uložen trest těžkého žaláře mezi pěti a deseti lety. V případě, že se jednalo o týž případ, ale účastníky byli příbuzní nebo manželé nebo se jednalo o vraždu úkladnou nebo sjednanou, byl uložen trest těžkého žaláře mezi deseti a dvaceti lety.

V případě, kdy sice existoval úmysl někdo zavraždit, avšak vražda nebyla dokonaná, byl ukládaný trest pro vraha a spoluviníky těžký žalář od pěti do deseti let a pro vzdálenější účastníky jeden až pět let. Jestliže se jednalo o některou ze tří kvalifikovaných vražd nebo o vraždu na příbuzných, byl uložen trest mezi deseti a dvaceti lety a to opět jak pro pachatele, tak pro spoluviníky. Při okolnostech zvláště přitěžujících dokonce doživotí.¹⁴

Vražda dítěte matkou

Vražda dítěte matkou je spáchána v případě, kdy matka své dítě zabije nebo usmrtí cíleně a dále také opomenutím. Zákon rozlišuje mezi dětmi manželskými a nemanželskými a podle toho také ukládá tresty. Pokud došlo k zavraždění dítěte, které pocházelo z řádného manželství, byl uložen trest doživotního těžkého žaláře. V případě, že se jednalo o dítě nemanželské, byl uložen trest mezi deseti a dvaceti lety těžkého žaláře v případě úmyslného usmrcení. V případě opomenutí byl uložen trest pět až deset let těžkého žaláře.¹⁵

2.4.2. Zabití

O zabití se jednalo v případě, kdy pachatel usmrtil svoji oběť, nicméně to nebyl jeho úmysl. Pachatel zde jednal v jiném nepřátelském úmyslu, ale i přesto nastala smrt oběti. Můžeme rozlišit na zabití při loupeži, které bylo trestáno smrtí pro pachatele i účastníky. Dalším druhem bylo zabití prosté, které se trestalo těžkým žalářem na pět až deset let, pokud však byli pachatel s obětí příbuznými, následoval trest těžkého žaláře mezi deseti a dvaceti lety. Po zabití prostém

---

¹⁴ *Knihy práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky.* Vídeň, 1804. §117-§121

¹⁵ Tamtéž, §122

můžeme v zákoně najít ještě zabití ve rvačce. Za zabití ve rvačce byl potrestaný každý, který zabitému zasadil smrtelnou ránu. Pokud nebylo možné určit, které z ran byly smrtelné, nebo smrt nastala v důsledku hromadného způsobení ran, byli trestaní podle těžkého poranění.¹⁶

2.5. O přestupcích

Do přestupků se řadily úmyslné i nedbalostní trestné činy, kterým ale chybělo některé ze tří z výše zmíněných kritérií zločinu. Přestupky se dělily na nevlastní, nebo také malé zločiny, které spočívaly v porušení konkrétního zájmu, který byl chráněný státem. Ostatní přestupky se označovaly jako vlastní. Dále se přestupky dělily do několika skupin podle toho, proti čemu směřovaly. Přestupky proti veřejné bezpečnosti se dále dělily na přestupky proti obecné bezpečnosti a veřejnému pokoji (popuzení poddaných proti vrchnosti, účast na tajných společnostech, přestoupení cenzurních předpisů,...), proti zařízením a opatřením v zájmu společné bezpečnosti (porušení patentů, přijímání tovaryšů bez výučních listů, zlacení mincí,...) a činy proti veřejnému úřadu. Druhou skupiny tvořily přestupky proti osobní bezpečnosti a třetí skupiny proti bezpečnosti majetku nebo výtěžku a poslední skupinu tvořily smilstvo, žebrání, opilství a hraní zapovězených her.¹⁷

Tresty za přestupky byly pochopitelně mírnější než za zločiny. Tyto tresty zahrnovaly pokutu, propadnutí zboží, odebrání práv a to buď dočasně, nebo trvale, ale v tomto případě se to týkalo osob, které vykonávali zaměstnání nebo úřad na základě svolení od vrchnosti, vyhoštění z určitého místa či státu. Další možností bylo uložení tělesného kárného trestu, který se upřednostňoval především u osob, které byly závislé na své denní mzdě, a jejich uvěznění by pro ně znamenalo újmu na výtěžku. Tento tělesný trest se prováděl neveřejně a lišil se podle toho, zda se

---

¹⁶ *Knihy práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky.* Vídeň, 1804, §123-126

¹⁷ ZÍKA, Tomáš. *Vývoj trestního práva v 18. století v našich zemích.* Praha, 2011. Diplomová práce.

jednalo o muže nad 18 let nebo o ženy či mládence. Maximální hranice byla padesát ran a to buď holí u mužů nad 18 let nebo metlou u žen či mládenců.¹⁸

Dalším trestem bylo vězení, které se ukládalo na délku 24 hodin až šesti měsíců. Vězení se dělilo na obyčejné a tuhé, ve kterém byl odsouzený lehce ukován na nohou. V některých zvláště odůvodnitelných případech se mohlo klasické vězení nahradit vězením domácím a to buď na základě čestného slibu, nebo se stráží u dveří. Byla zde zásada, že nejtěžší trest uložený za přestupek nesměl překročit nejlehčí trest za zločin. Tak jako mohly být zostřeny tresty za zločiny, mohly být zostřeny i tresty za přestupky. V těchto případech se jednalo především o zmenšení porcí jídla, bitím či veřejnou prací pro obec.¹⁹

V případě dětí existovaly určitě výjimky. Děti, kterým bylo do deseti let, mohly být odkázány do tzv. „domácí kázně“. Pokud spáchal zločin nedospělec, tedy osoba mezi jedenácti a čtrnácti lety, mohl být potrestán jako by šlo o přestupek a byl zavřen na dobu jednoho až šesti měsíců. Pokud nedospělý spáchal přestupek, byl odkázán do „domácí kázně“.²⁰

Zákon popisuje tzv. těžké policejní přestupky a tresty za ně, kdežto tzv. prosté policejní přestupky byly upraveny ve všeobecných a dílčích předpisech místní policie. Prosté přestupky znamenaly porušení veřejné kázně a veřejného pořádku, klidu, řádu, veřejné mravnosti. Předpisy se týkaly především osobní bezpečnosti obyvatelstva, majetkové bezpečnosti, udržování čistoty, zachování náboženských tradic, evidence cizinců a tuláků, zajištění péče o staré a chudé. V roce 1811 byla vymezena některá další provinění, jako například poškození na těle, protiprávní ublížení na svobodě či urážka na cti. Tyto činy se vyšetřovaly politickými úřady a označovaly se jako poklesky. V praxi se však rozdělení na přestupky a poklesky příliš nedodržovalo.²¹

---

¹⁸ *Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky.* Vídeň, 1804

¹⁹ *Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky.* Vídeň, 1804

²⁰ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*, In Sborník archivních prací č. 1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 98

²¹ ZÍKA, Tomáš. *Vývoj trestního práva v 18. století v našich zemích.* Praha, 2011. Diplomová práce.

2.6. Polehčující a přitěžující okolnosti

Ve stanovení výše trestu hrály roli polehčující a přitěžující okolnosti. Do přitěžujících okolností patřilo spáchání více zločinů, opakované spáchání téhož zločinu, tvrzení nepravdivých skutečností kvůli popření viny, vůdcovství ve skupině, která čin spáchala.

Do polehčujících okolností se řadilo spáchání trestného činu osobu mladší dvacet let, dosavadní bezúhonnost, zanedbaná výchova pachatele a slabý rozum, pokud osoba spáchala trestný čin ze strachu nebo kvůli své chudobě. Po dokonání trestného činu se za polehčující okolnosti považovalo vzdání se vyšetřujícím orgánům, odhalení ostatních skrývajících se zločinců nebo například snaha zabránit větší škodě.²²

2.7. Procesní úprava zločinů

V řízení stále převládala zásada inkviziční a řízení mělo dvě fáze. První z nich byla fáze vyšetřovací neboli předběžná a druhá byla fáze nalézací, ve které se vynášel rozsudek.²³

Tato právní úprava stále ještě spočívala na zásadách neveřejnosti, písemnosti a oficiality. Tato část neplatila tak dlouho, jako část hmotně právní. V roce 1848 byla revolučním hnutím změněna a byla zavedena ústnost a veřejnost řízení. Tyto změny byly obsaženy v novém trestním řádu ze dne 17.1.1850. Roku 1873 došlo ke konečnému prosazení obžalovacího procesu a všech jeho náležitostí.²⁴

Soudními úředníky směli být pouze muži, kteří byli starší 24 let, byli bezúhonní a byli znalí práva a kriminální praxe a podrobovali se zkouškám z trestního práva před apelačním soudem. U příslušnosti soudu můžeme hovořit o jakési dvojí příslušnosti. K vyšetřování skutkových okolností zločinu byl

---

²² *Kniha práv nad přečiněnými hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky.* Vídeň, 1804

²³ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové*, In Sborník archivních prací č. 1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 113

²⁴ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*; Masarykova univerzita, Brno, 2004, s. 56-57

příslušný soud, v jehož obvodu byl spáchán zločin, ale místní příslušnost se řídila místem, kde byl dopaden pachatel. Bylo stanoveno, že soudy spolu mají navzájem spolupracovat a poskytovat si informace o všech důležitých věcech, které v případě nastaly.²⁵

2.7.1. Fáze trestního procesu

1) Vyšetřovací

Vyšetřování začínalo běžet od chvíle, kdy se soud o skutku dozvěděl a nezáleželo na tom, zda z vlastní vůle nebo z upozornění. V případě, kdy se soud nemohl bezodkladně účastnit vyšetřování z důvodů velké vzdálenosti, činila jeho kroky místní policie, která měla povinnost spolupracovat se soudem i při ostatních potřebných úkonech ve vyšetřování. Vyšetřování se dělilo na předběžné, které probíhalo jako fáze první a vyšetřování řádné, které následovalo jako fáze druhá. Při předběžném vyšetřování se zjišťovalo, zda skutek, který byl spáchán, lze klasifikovat jako trestný čin, dále bylo třeba přiřadit čin k určité skutkové podstatě, stanovit škodu, která byla způsobena a dále samozřejmě zajistit stopy a důkazy. Jako další bylo třeba zjistit případné přitěžující a polehčující okolnosti, popřípadě zjistit další účastníky trestného činu. Pokud byl pachatel dopaden, byl vzat do vazby a vyslechnut a jeho výpověď se zapisovala do protokolu. O vazbě se zákon zmiňuje v hlavě čtvrté, kde přesně stanovuje povolené zacházení s vězněm, jeho nároky na stravu, oblečení a zdravotní péči. Následovalo vyšetřování řádné, jehož účelem bylo zjištění viny či nevinny obviněného, případně určení, zda je třeba nahradit nějakou škodu a v jaké výši. Byl zde požadavek na rychlost řízení a to zejména v případech, které vyvolávaly značné pohoršení mezi lidmi.

Průběh řízení byl zaznamenáván do deníku vyšetřovance. Jednalo se o úkony, které byly provedené při vyšetřování obviněného. Výslech tvořil důležitou

---

²⁵ ZÍKA, Tomáš. *Vývoj trestního práva v 18. století v našich zemích*. Praha, 2011. Diplomová práce.

součást, neboť pouze skutečnosti, které byly zjištěny v jeho průběhu, se použily pro řízení nalézací.²⁶

2)Nalézací

Nalézací řízení se zahajovalo do osmi nebo třiceti dnů od skončení vyšetřování. Soud rozhodoval ve složení minimálně tří kriminálních soudců (museli být uznáni způsobilými vrchním kriminálním soudem) a dvou přísedících. Další osobou, která musela být přítomna, byl písař. Pokud nebylo možné takto obsadit soud, mohl být spis z fáze vyšetřovací přenesen na soud jiný, který už podle pravidel obsazený byl. Soud rozhodoval na základě písemných podkladů, kam patřil deník vyšetřovaného, protokoly a jiné písemné podklady. Po přednesu soudce zpravodaje a zodpovězení případných otázek, které kladl předsedající soudce, následovalo hlasování. Soud rozhodoval prostou většinou. Výsledkem hlasování mohl být buď rozsudek zprošťující, pokud spáchaný čin nebyl zločinem nebo v případě, že byl dotyčný uznán nevinným. V těchto případech obviněný neměl povinnost platit soudní výlohy a byl případně oprávněn stíhat prostřednictvím civilního práva tu osobu, která byla původcem nepravdivých tvrzení. Další možný rozsudek byl v případě prokázání viny a tehdy byly zváženy všechny přitěžující a polehčující okolnosti a dotyčným byl uložen trest. Další možností bylo dočasné zastavení řízení pro nedostatek důkazů, ale podezření vůči obviněnému stále nebylo vyvráceno.²⁷

V případech, které byly stanoveny zákonem, mohl být rozsudek kriminálního soudu předložen k přezkumu reviznímu orgánu, kterým byl v tomto případě Vrchní kriminální soud. K revizi musel být vždy nějaký důvod. Zaprvé se mohlo jednat o závažnost zločinu, kdy byly přesně stanoveny trestné činy, které revizi připouštějí. Jednalo se o velezradu, padělání peněz, vražda a spousta dalších. Druhým důvodem bylo odsouzení na základě usvědčení a třetím důvodem byla závažnost vyměřeného trestu, kam patřilo vystavení na pranýř, odsouzení na více než pět let, zostření tělesnými tresty a další. Vrchní kriminální soud musel rozhodnout do osmi dnů a ve složitějších případech do třiceti dnů. Pokud vrchní soud zjistil závažná pochybení v průběhu řízení, vyzval k odstranění chyb a

---

²⁶ ZÍKA, Tomáš. *Vývoj trestního práva v 18. století v našich zemích*. Praha, 2011. Diplomová práce.

²⁷ Tamtéž

opravě. Pokud zjistil, že je vše v pořádku, mohl rozsudek buď potvrdit nebo ho v určitých případech zmírnit či zostřit.²⁸

Rozsudky kriminálních soudů, které mohly být vyhlášeny, aniž bylo třeba je předkládat Vrchnímu kriminálnímu soudu a rozsudky Vrchního kriminálního soudu, které jakkoliv zostřovaly rozhodnutí kriminálních soudů, mohly být napadeny rekuresem. Tento rekurs mohl podat buď sám obžalovaný, nebo jeho opatrovník a jeho příbuzní. Lhůta pro podání rekursu byla osm dní od vyhlášení rozsudku a to formou písemnou nebo ústním prohlášením do protokolu. Nadřízený soudní orgán přezkoumal napadené řízení opět na základě předaného spisu, a buď rekurs zamítl a rozsudek potvrdil nebo mohl rozhodnutí zmírnit. Další možností bylo vadné rozhodnutí zrušit a k tomu soud rozhodl o odškodnění a zadostiučinění pro odsouzeného. Podstatná byla zásada, kdy rozhodnutí nesmělo být změněno v neprospěch odsouzeného. Po nabytí právní moci rozsudku existovala v určené lhůtě možnost obnovy řízení a to v případech, kdy se objevily nové skutečnosti, které ovšem nebyly známy v době řízení a které by ovlivnily výsledné rozhodnutí soudu a to tak, že by řízení bylo zastaveno pro nedostatek důkazů nebo by k odsouzení vůbec nedošlo. Dalším důvodem pro obnovu řízení bylo zjištění přítěžujících okolností nebo spáchání dalšího zločinu.²⁹

Zákoník upravuje i řízení podle stanného práva, které se v určitých věcech lišilo od standardního kriminálního procesu. V tomto případě mělo být řízení především rychlé, zjednodušené, rozsudek byl neodkladný a vyhlášoval se do 24 hodin a proveden musel být do tří dnů. Byla vyloučena možnost použití opravných prostředků a trest smrti byl rozšířen i na další trestné činy. Tato úprava se použila pouze v případech, které byly přesně stanoveny. Jednalo se o případ vzbouření, kdy došlo ke sročení lidí a k násilnostem většího rozsahu, kvůli kterému muselo být použito mimořádné síly. Pro tyto případy vyhlášoval mimořádné řízení krajský úřad. Další úřad, který mohl vyhlásit takto mimořádný stav, byl Nejvyšší justiční úřad a to v případě, kdy se na určitém území objevilo nezvykle mnoho vražd, zhárství či loupeží a v případech porušování předpisů,

---

²⁸ ZÍKA, Tomáš. *Vývoj trestního práva v 18. století v našich zemích*. Praha, 2011. Diplomová práce.

²⁹ Tamtéž

kteří řešily zabránění šíření morové nákazy. V posledním případě se upustilo od trestu smrti oběšením a prováděl se výhradně zastřelením.³⁰

2.8. Procesní úprava přestupků

V případě přestupků byly v první instanci příslušné místní úřady neboli vrchnosti, které na daném území dohlížely na pořádek, klid a bezpečnost a které při výkonu těchto pravomocí vystupovaly jako politické úřady soudní. Pátrání náleželo té vrchnosti, v jejímž obvodu byl přestupek spáchán a trestní řízení prováděla vrchnost, v jejímž obvodu byl zadržen pachatel. Zde tedy můžeme vidět, že místní příslušnost funguje u přestupků na stejném principu, jako u zločinů. Soudcem mohl být opět muž, kterému bylo alespoň 24 let a musel složit zkoušku z trestního práva před apelačním soudem a zemským guberniem.³¹ Řízení o přestupcích se stejně jako řízení o zločinech dělilo na fázi vyšetřovací a fázi nalézací. Případ rozhodoval soudce a dva přisedící laici, kteří museli být bezúhonní a zkušené muži z místa prováděného vyšetřování.

Opravným prostředkem byl stejně jako u zločinů rekurs a žádost o milost. Rozsudky mohl zmírnit krajský úřad nebo je mohlo gubernium prominout zcela. Pokud se jednalo o rozsudky, které byly předloženy k revizi, tak je mohlo gubernium zmírnit a zcela prominout pouze dvorská kancelář. Jak rekurs, tak i revize měly odkladný účinek.³²

---

³⁰ ZÍKA, Tomáš. *Vývoj trestního práva v 18. století v našich zemích*. Praha, 2011. Diplomová práce.

³¹ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*, In Sborník archivních prací č. 1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 125

³² Tamtéž, s. 129

3. Trestní zákoník 1852

27. května 1852 vstoupil v platnost zákon č. 117/1852 ř.z. neboli Obecní zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, který byl novelou trestně právních ustanovení z roku 1803³³ a platil v Československu až do roku 1950. Jako další předpis, zasahující do trestního práva, byl vydán roku 1855 vojenský trestní zákon.

Zákoník z roku 1852 byl vydán spolu s uvozovacím zákonem a obsahoval pouze hmotně právní úpravu. Procesně právní úprava byla zakotvena v trestním řádu. Zákon se dělil se na dva díly. První z nich pojednával o zločinech a druhý o přečinech a přestupcích.³⁴ Každý tento díl obsahoval svá vlastní obecná ustanovení a výčet jednotlivých skutkových podstat. Stejně tak jako v předchozím případě nebyl tento zákon jediný, který obsahoval trestněprávní ustanovení, mimo něj tyto ustanovení obsahoval například tiskový zákon, zákon o ochraně osobní svobody, zákon o policejním dohledu nebo již zmíněný vojenský trestní zákon, který platil pro osoby podléhající vojenským soudům. Obsahoval popisy skutkových podstat nevojenských deliktů, ale jejich naplnění bylo postiženo přísnějšími sankcemi.³⁵

Co se týče odpovědnosti, tak ji znovu nenesli nedospělí, tedy osoby do 14 let, osoby duševně nemocné nebo zcela nepřičetné, opilí a ti, kdo jednali v nutné obraně či krajní nouzi nebo v omylu. Odpovědni naproti tomu byli také ti, kteří byli návodci, nadržovali pachateli, napomáhali mu nebo mu dopředu slíbili pomoc po spáchání skutku. Trestal se také pokus, ale v případě nedokonání činu bylo toto bráno jako polehčující okolnost. Polehčující a přitěžující okolnosti byly u zločinů a přečinů vymezeny odlišně.³⁶

Zákoník byl vyspělým trestně právním předpisem, který upravoval různé formy usmrcení a na základě toho také přizpůsoboval tresty. Nalezneme zde i pozůstatky zastaralejšího fungování tehdejší společnosti. Toto lze spatřit zejména v rozlišení dětí na manželské a nemanželské a trestu za jejich zavraždění.

---

³³ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 200, s. 33.

³⁴ Tamtéž

³⁵ z. č. 117/1852 ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích

³⁶ Tamtéž

3.1. Zločiny

Zločiny se trestaly trestem smrti nebo žalářem, ostatní delikty měly mírnější postih.³⁷ U zločinů bylo opět vyžadováno, aby pachatelovo jednání bylo činěno ve zlém úmyslu. Mezi polehčující okolnosti se řadilo kromě nedokonání činu také věk do 20 let, dosavadní bezúhonnost, způsobení nepatrné škody, svedení k činu či prudké hnutí mysli. Spáchání více různých zločinů nebo opakovaně jednoho zločinu a jeho dřívější potrestání, návod či náčelnictví ve skupině patřilo mezi okolnosti přitěžující.³⁸

Nejtěžším trestem, ke kterému mohl být pachatel odsouzen, byl trest smrti, který se vykonával zásadně oběšením. Dalším trestem mohl být žalář, který se dělil na dva stupně. První z nich byl žalář obyčejný a druhý byl žalář těžký, kdy byl odsouzený ukován na nohou a byl v samovazbě. Žalář mohl být buď doživotní, nebo časově omezený a to na 6 měsíců až 20 let. Tresty byly vykonávány v zemských věznicích, přičemž některé slouží svým účelům dodnes. Věznice fungovaly v Borech u Plzně, Kartouzích, Řepích u Prahy anebo například v Praze. O věznicích bude pojednáno níže.³⁹

3.2. Vražda a zabití

3.2.1. Vražda

Trestný čin vraždy byl upraven v § 134 a následujícími ustanoveními, které obsahovaly jednotlivé druhy vražd. Definice vraždy opět obsahovala několik zásadních znaků, které musely být naplněny. Pachatel musel jednat v úmyslu osobu usmrtit a jeho jednání proti této osobě muselo způsobit zamýšlený následek, tedy smrt. V takovém případě se jednalo o trestný čin vraždy. Dále bylo za vraždu považováno, pokud výsledek nastal pouze nahodile za okolností, za kterých byl čin spáchán nebo náhodou z vedlejších příčin, pokud tyto příčiny byly způsobeny samotným činem.

---

³⁷ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., Praha, 1995, s. 200-201. ISBN 80-85903-01-6.

³⁸ z. č. 117/1852 ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích

³⁹ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., Praha, 1995, s. 200-201. ISBN 80-85903-01-6.

Další ustanovení upravovaly jednotlivé druhy vražd, kam patřily:

1. **Vražda úkladná**, která měla být spáchána jedem nebo zvlášť potměšilým způsobem.
2. **Vražda loupežná**, kde byl potřeba úmysl násilím převést na sebe cizí movitou věc.
3. **Vražda zjednaná**, ke které byl kdosi najat nebo nějakým způsobem pohnutý od třetí osoby
4. **Vražda prostá**, která nepatřila k žádnému z předchozích tří druhů.⁴⁰

Za dokonanou vraždu byl uložen trest smrti pro pachatele či jednatele a těžkým žalářem do deseti let, v případě prostě vraždy, nebo žalářem do dvaceti let byli potrestáni vzdálení spoluviníci a účastníci

Jak již bylo řečeno, byl trestný i pokus. Podle zákona existovala tři rozmezí uložení trestu a to podle toho, zda se jednalo o pokus o kvalifikovanou skutkovou podstatu vraždy nebo podle toho, kdo se pokoušel čin spáchat. Pokud pokus spáchal přímo pachatel nebo přímý spoluviník, byl jim uložen trest těžkého žaláře na pět až deset let. V případě, kdy pokus spáchal spoluviník nebo vzdálený účastník, byl uložen trest těžkého žaláře na jeden až pět let. U kvalifikovaných skutkových podstat se ukládal trest těžkého žaláře na deset až dvacet let a byla zde možnost uložit žalář doživotně, ale pouze u zvlášť přitěžujících okolností. Pokud se jednalo o kvalifikovaný případ u vzdálených spoluviníků a účastníků, bylo možné uložit trest v rozmezí pět až deset let.⁴¹

Vražda dítěte matkou

Vražda dítěte neměla ještě v tomto zákoně samostatnou skutkovou podstatu, ale představovala privilegovanou skutkovou podstatu vraždy. § 139 upravuje vraždu dítěte, kde je vymezen konkrétní subjekt, který může tento trestný čin spáchat. Pachatelem tedy nemůže být nikdo jiný než matka dítěte. Opět se zde rozlišuje, jestli se jednalo o dítě manželské či o dítě nemanželské. Úmyslné usmrcení manželské dítěte bylo potrestáno těžkým doživotním žalářem, kdežto zavraždění nemanželského dítěte bylo potrestáno o dost mírněji. V tomto případě byl uložen trest těžkého žaláře od deseti do dvaceti let. Mírnější potrestání také

---

⁴⁰ z. č. 117/1852 ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích, §134-§135

⁴¹ Tamtéž, §136-§138

následovalo v případě, že usmrcení dítěte bylo spácháno opomenutím. V takovém případě se trest pohyboval mezi pěti a deseti lety.⁴²

3.2.2. Zabití

Zabití zde bylo definováno jako usmrcení v „jiném nepřátelském úmyslu“ a nikoliv tedy v úmyslu člověku usmrtit. Jiný nepřátelský úmysl byl chápán jako úmysl proti neporušitelnosti těla. Rozdíl oproti vraždě je tedy v tom, že k zabití postačoval úmysl nepřímý. Rozlišovalo se na loupežné zabití, zabití při rvačce nebo při zlém nakládání s osobou. Jedná se tedy o takové ublížení na těle, které má za následek smrt. Pokud se jednalo o zabití prosté, ukládal se trest těžkého žaláře v rozmezí pěti až deseti let. V případě, že byl obětí příbuzný pachatele, byl trest zvýšen na deset až dvacet let. Další formou zabití bylo již zmíněné loupežné zabití, které bylo závažnějším stupněm zabití, a tudíž za něj následoval trest smrti. V případě zabití při rvačce nebo při zlém nakládání s tělem se ukládal těžký žalář v rozmezí jeden až pět let.⁴³

3.3. Přečiny a přestupky

Některé přečiny a přestupky bylo možné spáchat pouze opomenutím. Trestaly se propadnutím věci, pokutou, ztrátou práv a povolení, tělesnými tresty, vyhoštěním z určitého místa nebo z korunní země a vězením. Cizince bylo možné vyhostit ze všech zemí. Trest za přečin mohl trvat 24 hodin až šest měsíců a prováděl se v okresních věznicích. Žalář se dělil, stejně jako u zločinů, na dva stupně. První z nich byl žalář obyčejný a při druhém stupni vězni museli pracovat, byli opět v samovazbě a ukládaly se jim posty.⁴⁴

---

⁴² z. č. 117/1852 ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích

⁴³ Tamtéž, §140-§143

⁴⁴ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., Praha, 1995, s.201. ISBN 80-85903-01-6

Přečiny a přestupky se dělily do tří skupin podle toho, který z chráněných zájmů porušovaly. Rozlišovaly se přestupky proti veřejné bezpečnosti, proti bezpečnosti jednotlivců a proti veřejné mravopočestnosti.⁴⁵

---

⁴⁵ VOJÁČEK, L.;SCHELLE, K.;KNOLL, V.: *České právní dějiny*.Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s.492, ISBN 978-80-7380-127-4

4. Porovnání obou úprav

Základní informace o obou zákonících byly zmíněny v předchozích kapitolách a tak zde bude jakési shrnutí. V první řadě je třeba říci, že oba dva zákoníky jsou na svou dobu velice zdařilá právní díla. Oba dva sice obsahovaly určitá ustanovení, která odrážela tehdejší vnímání společnosti, ale přesto sloužily jako inspirace pro další vývoj trestního práva a tedy trestní zákony

Trestní zákoník z roku 1852 bývá často označován pouze za novelu trestního zákona z roku 1803. Prvním důležitým rozdílem je hmotně právní a procesně právní úprava. Jak již bylo řečeno, tak trestní zákoník z roku 1803 obsahuje jak hmotně právní, tak procesně právní ustanovení, naproti tomu trestní zákoník z roku 1852 obsahuje pouze hmotně právní a procesně právní je upravena v samostatných zákonech. Těmito zákony byly trestní řád z roku 1850, 1853 a 1873.

Druhý rozdíl je rozdělení zákoníku. Trestní zákoník z roku 1803 trestné činy dělí na zločiny a přečiny, kdežto zákoník z roku 1852 obsahuje dělení na zločiny, přečiny a přestupky. Další rozdíl je v popisu žaláře. V prvním případě byl žalář dělen do tří stupňů, kdežto v případě druhém byl žalář dvoustupňový.

Co se týče vražd a zabití, tak oba dva zákoníky obsahují čtyři druhy vražd. Prvním z nich je vražda úkladná, která je spáchána jedem nebo potměšilým způsobem, druhou je vražda loupežná, která je opět v obou případech popsána stejně. Třetím typem je vražda zjednaná a posledním typem je vražda prostá, která v obou případech neodpovídá ani jednomu z tří předchozích typů. Oba zákoníky také upravují zavraždění dítěte matkou a to jako privilegovanou skutkovou podstatu. Stejně tak oba rozlišují, zda se jednalo o dítě manželské či nemanželské. Zabití bylo v obou úpravách děleno na zabití prostě, zabití při rvačce nebo loupežné zabití

5. Trestní řád 1850

Trestní právo procesní, které platilo v habsburské monarchii v druhé polovině 19. století a na začátku 20. století bylo odrazem politického a ekonomického vývoje monarchie v tomto období. Revoluční požadavky z revoluce 1848-49, které se týkaly především charakteru soudního řízení, ovlivnily první trestní řád vydaný v tomto období. Během revoluce zazněly také požadavky, které se týkaly soudnictví. Vliv absolutistického státu na soudnictví měl být odstraněn a požadovalo se oddělené soudnictví od správy, zavedení občanské kontroly nad výkonem soudnictví a to prostřednictvím veřejnosti jednání a zavedením porotních soudů, ve kterých by vedle profesionálů zasedli taktéž laikové, dále pak odstranění inkvizičního procesu a jeho nahrazení procesem obžalovacím, což se podařilo prosadit do trestního řádu z roku 1850.⁴⁶

Koncem roku 1851 byl zaveden tzv. bachovský absolutismus, který zrušil mnohé revoluční výdobytky a měl vliv na nový trestní řád z 19. července 1853 a obnovení ústavního režimu v 60. letech. To ovlivnilo poslední řád z té doby, tedy ze dne 23. května 1873, který platil až do konce monarchie a který po skončení první světové války převzala samostatná Československá republika.

Trestní řád byl vydán 17. ledna 1850 za vlády Františka Josefa I., kdy byl patentem 25/1850 vyhlášen prozatímní řád trestní. Platil pro všechny země habsburské monarchie, kromě Bukoviny, Dalmácie, Haliče a Lombardsko-Benátska. Jako jeho vzory a inspirace sloužily francouzský trestní řád a trestní řády německé. Bylo v něm zakotveno několik žádoucích zásad - volné hodnocení důkazů, ústnost řízení, veřejnost řízení, zásada materiální pravdy a zásada obžalovacího procesu.

Byly zavedeny nové porotní soudy, které se označovaly jako přísežné, a jejich věcnou příslušnost, stejně tak jako věcná příslušnost okresních sborových soudů a okresních soudů vymezovaly články VIII až X uvozovacího zákona. Porotní soudy měly na starosti hlavní jednání a rozhodování o většině zločinů a dále také hlavní jednání a rozhodování o tiskových přečinech uvedených v patentu o zlém užívání tisku. Okresní sborové soudy především prováděly přípravné

---

⁴⁶ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 29. ISBN 978-80-7418-139-9.

vyšetřování a dále do jejich kompetence spadalo vedení hlavního jednání a rozhodování o méně závažných zločinech, kam například patřilo svedení ke zlému užívání úřední moci a dále přípravné a hlavní jednání a rozhodování o přečinech a některých přestupcích.⁴⁷

Do kompetence okresních soudů spadaly všechny těžké policejní přestupky, které nebyly výslovně přikázány okresním sborovým soudům, všechny policejní přestupky, které nebyly přikázány obecní policii a některé další přestupky. Hlava první obsahuje obecná ustanovení, hlava druhá pak vymezuje soustavu trestních soudů, jejich věcná příslušnost a obsazení, vymezeny soudy, které vykonávaly soudnictví v trestních věcech. Patřily sem již výše zmíněné okresní soudy, okresní sborové soudy, porotní soudy a dále pak krajské soudy, vrchní zemské soudy a zrušovací (kasační) soud. O okresních soudech a okresních sborových soudech se zmiňuji v kapitole níže, stejně tak jako o soudech zemských, vrchních zemských a soudu zrušovacím. Zde se blíže zaměřím na soudy porotní.⁴⁸

Porotní soudy

Do působnosti porotních soudů spadalo především jednání a rozhodování o zločinech a tiskových přečinech. Soudy se skládaly z předsedy, čtyř soudců z povolání a dvanácti laických porotců. Nepůsobily jako soudy stálé, ale scházely se jednou za čtvrt roku v sídle každého zemského soudu. Jestliže mělo město více než padesát tisíc obyvatel, soud se scházel každý druhý měsíc. Ve Vídni se soud scházel každý měsíc.

Porotcem se mohl stát pouze muž starší třicet let, který musel mít řádné bydliště v obci, kde se zdržoval, což znamenalo bydlet zde minimálně jeden rok a dále musel mít právo volit do dolní sněmovny. Úřad porotce nemohli zastávat duchovní, učitelé národních škol, státní úředníci ve službě, osoby ve vojenské službě, poručníci, osoby prohlášené za marnotratné, poručenec a tělesně nebo duševně postižení. Dále pak úřad nemohli vykonávat osoby, které soud uznal vinnými ze zločinu, přečinu, ze zjištěnosti nebo urážející veřejnou mravopověstnost a ti, kteří byli odsouzeni nejméně na šest měsíců. Muži starší 65 let tento úřad zastávat nemuseli.

---

⁴⁷ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 30. ISBN 978-80-7418-139-9.

⁴⁸ Tamtéž

Lidé, kteří vykonávali úřad porotce, mohli žádat, aby v následujícím roce nebyli do seznamu porotců zapisováni. Tyto seznamy porotců se nejprve sepisovaly v obcích a následně se zaslaly vyššímu úřadu, který z nich zvolil ty nejzpůsobilější osoby. Z tohoto seznamu se losovala skupina a z té skupiny se ke každému zasedání soudu vylosovalo 36 hlavních porotců a 9 doplňujících.⁴⁹

Státní zastupitelství

Provizorní státní zastupitelství vznikla v roce 1848 a byla upravena císařským patentem č.164/1849 ř.z. Tato provizorní státní zastupitelství působila při stíhání tiskových přečinů. Stadionova ústava zakotvila v § 103 obžalovací zásadu a tím byl vytvořen ústavní základ pro státní zastupitelství. Dalším právním předpisem byl patent č.266/1850 ř.z., který upravil postavení zaměstnanců státního zastupitelství. U okresních soudů působili místo státních zástupců policejní komisaři, představení obcí nebo náměstci představených obcí. U okresních sborových a zemských soudů působili státní zástupci a u vrchních zemských soudů a zrušovacího soudů vrchní státní zástupci a jim odpovídající počet náměstků. Státní zástupci byli povinni stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozvěděli. Výjimku tvořily věci dotýkající se soukromoprávních žalobců.

Úkolem státních zástupců bylo zastupovat stát a dohlížet tedy na průběh vyšetřování, nahlížet do spisů, dohlížet na neprotahování řízení a v neposlední řadě podávat návrhy. Státní zástupci byli podřízeni vrchnímu státnímu zastupitelství a každý měsíc byli povinni podávat hlášení, jak byly konkrétní případy vyřešeny. Vrchní státní zástupci byli podřízeni Ministerstvu práv a museli tedy podávat obdobné hlášení tomuto ministerstvu ke konci čtvrtletí. Dále museli každoročně podávat zprávu o konání spravedlnosti, vadách zákonů a vadách v průběhu trestního řízení.⁵⁰

Trestní řád nadále upravoval vylučování a námitky podjatosti u soudců, zapisovatelů a státních zástupců. Důvodem k vyloučení soudců a státních zástupců byl příbuzenský vztah k obviněnému nebo poškozenému, ať už se jednalo o manželství, švagrovství, osvojení a další. Dalším důvodem byla skutečnost, že se

---

⁴⁹ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 31-32. ISBN 978-80-7418-139-9.

⁵⁰ Tamtéž, s.32

stali svědky zločinu nebo přečinu, v případě působili jako znalci, obhájci nebo státní zástupci v nižší instanci.

Co se týče průběhu řízení, obžalovanému musel být dodán obžalovací spis. Pokud se tak nestalo, by to důvod k namítnutí neplatnosti řízení. Stejně tak byla pod trestem neplatnosti řízení zakotvena zásada veřejnosti řízení. Byla zde stanovena pravidla pro vyloučení veřejnosti. V praxi se tak stávalo při vyšetřování znásilnění, pohlavního zneužívání a podobných případů, šlo tedy o ochranu mravopočestnosti.

Ve svém závěru trestní řád upravuje zvláštní řízení. Jednalo se o řízení proti nepřítomným, řízení stanného soudu a řízení o tiskových přestupcích.⁵¹

---

⁵¹ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 32-34. ISBN 978-80-7418-139-9

6. Trestní řád 1853

Předchozí trestní řád z roku 1850 platil necelý rok a půl. Jeho platnost ukončily tzv. silvestrovské patenty z 31. 12. 1851, které zahájily období bachovského absolutismus. Tento režim znamenal suspendování téměř všech základních práv, pronásledování demokratických a národních hnutí a centralizovaný režim. V trestním řízení se jednalo o krok zpět. Byla znovu zavedena zásada písemného a tajného procesu, byly zrušeny nedávno zavedené porotní soudy a správa a soudnictví bylo v první instanci opět sloučeno. Trestní řízení, které zavedl trestní řád roku 1853, bylo řízením inkvizičním. Tento trestní řád se vztahoval na celou monarchii, včetně vojenské hranice (Rakouska vůči Osmanské říši), na kterou se předchozí zákoník nevztahoval.⁵²

Novou institucí byly tzv. smíšené okresní úřady, které působily jako okresní soudy. Slučovaly v první instanci správu a soudnictví a v tomto stupni projednávaly přestupky. Působil zde zpravidla jeden soudce, ale v některých případech mohli rozhodovat sborově. Zemské soudy dle tohoto trestního řádu rozhodovaly v prvním stupni o věcech trestních a to zpravidla v tříčlenných senátech. V případech, kdy hrozilo odnětí svobody na déle než pět let, rozhodoval pětičlenný senát. V závažných případech, tedy případech velezrady nebo tam, kde hrozil trest smrti, rozhodoval senát vrchního zemského soudu složený z devíti členů. Nejvyšší a zrušovací soud působily jako třetí stupeň.

Státní zástupci měli povinnosti jako podle minulého trestního řádu. I dále tedy iniciovali vyšetřování zločinů, přijímali opatření proti průtahům a další. Výnosem Ministerstva práv bylo zrušeno státní zastupitelství u Nejvyššího a zrušovacího soudu ve Vídni. Nově jim přibyly určité pravomoci. Mohli nařídit zabavení tiskopisu, který byl v rozporu s tiskovým zákonem nebo jehož obsah zakládal trestný čin. Dále se měli státní zástupci a vrchní státní zástupci dobrovolně spolupodílet na všech řízeních, jejichž předmětem byla žádost o milost.⁵³

Co se týče vyloučení soudců, zapisovatelů a státních zástupců, je téměř totožně upravené, jako v předchozí úpravě. Nově zde přibyly skutečnosti, kdy je

---

⁵² SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 34. ISBN 978-80-7418-139-9

⁵³ Tamtéž s. 34-35

soudce, zapisovatel nebo státní zástupce v poměru věřitel/dlužník k obžalovanému či poškozenému. Druhým případem bylo, pokud byl státní zástupce, soudce nebo zapisovatel obviněn z trestného činu, o kterém probíhalo jednání.

Jako další pozitivum lze spatřovat povinnost soudu poučít obžalovaného o jeho právu zvolit si obhájce. V případě, kdy hrozil trest nejméně pět let, byl obhájce přidělen ex offio. Pokud si dotýčný nemohl náklady za obhájce uhradit sám z vlastních zdrojů, byl mu přidělen tzv. zástupce chudých.

Trestní řád upravoval také ústní hlavní jednání, při kterém mohli být přítomni pouze obžalovaný, poškozený, soudci, obhájce, veřejná bezpečnost, úředníci pověřeni udržováním klidu, učitelé práva, důvěrníci obžalovaného, kterých mohlo být maximálně pět, a soud proti nim nesměl mít námitky. Přítomnost dalších osob závisela pouze na uvážení předsedy soudu. Veřejnost mohl být opět vyloučena stejně jako dle předchozího trestního řádu a pokud se účastníci dohodli na utajeném zasedání.

Dále zůstala zachována povinnost poradit se se státním zástupcem, jestli je odsouzený, který je odsouzený k trestu smrti, hoden milosti a popřípadě o jeho náhradním trestu. Řádným opravným prostředkem bylo odvolání k vrchnímu zemskému soudu.

V závěru byla opět upravena řízení proti nepřítomnému, řízení dle stanného práva a řízení ve vztahu k přestupkům.⁵⁴

---

⁵⁴ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 35-36. ISBN 978-80-7418-139-9.

7. Trestní řád 1873

Podmínky pro změnu trestního práva procesního nastaly až při obnovení ústavního režimu v monarchii v 60. letech. Ústava z roku 1867, tedy spíše ústavní zákon o moci soudcovské se vracel k zásadám trestního řízení, které byly prosazeny v letech 1848-1849 a které byly upraveny v trestním řádu z roku 1850. Byla tedy znovu zavedena ústnost a veřejnost trestního řízení, obžalovací proces, nezávislost soudnictví a opět bylo odděleno soudnictví od správy. Znovu byly zavedeny porotní soudy pro těžké zločiny, politické zločiny a přečiny a tiskové přečiny. Ve věcech tiskových začaly porotní soudy působit již v roce 1869, pro těžké zločiny a přečiny působily až od platnosti nového zákona č. 119/1873 ř. z., z 23. května 1873, tedy trestního řádu.⁵⁵

Trestní řád respektoval zásady moderního práva, do kterých patří již zmíněná zásada obžalovacího procesu, zásada ústnosti a princip volného hodnocení důkazů, který má zajistit plnění účelu trestního řízení a respektování práv účastníků.⁵⁶

Uvozovací zákon k trestnímu řádu stanovil příslušnost porotních a okresních soudů. Porotní soudy rozhodovaly, jak již bylo řečeno, o tiskových zločinech, zločinech a přečinech-např. velezrada, vražda, zabití, znásilnění, zlé užívání úřední moci, rušení veřejného pořádku. O jiných zločinech rozhodovaly v případě, že hrozil trest odnětí svobody delší než pět let. Okresní soudy rozhodovaly o přestupcích, které byly uvedeny v trestním zákoně a o některých dalších přestupcích. Ve své první části trestní řád popisuje obecné zásady, v jejichž rámci byly zakotveny některé zásady trestního řízení. Do těchto zásad patřily zejména zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*, tedy žádný trestný čin bez zákona a žádný trest bez zákona, dále zásada zákonného soudce, zásada obžalovací a další.⁵⁷

Druhá část se stejně jako trestní řád z roku 1850 zabýval soustavou trestních soudů, jejich složením a příslušností. Soudní moc v trestních věcech

---

⁵⁵ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 36-37. ISBN 978-80-7418-139-9

⁵⁶ VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V.; *České právní dějiny*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s.508, ISBN 978-80-7380-127-4

⁵⁷ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 37. ISBN 978-80-7418-139-9.

vykonávaly okresní soudy, sborové soudy první instance, porotní soudy, sborové soudy druhé instance a soud zrušovací. Následující kapitola upravovala státní zastupitelství, které bylo velmi podobné jako v trestním řádu z roku 1850. U soudů první instance působili státní zástupci, u druhé instance to byli vrchní státní zástupci a u zrušovacího soudu to byl znovu zřízen úřad státního zástupce neboli generálního prokurátora. Státní zastupitelství měla opět povinnost podávat Ministerstvu práv zprávy o vyřízených či nevyřízených věcech, vadách řízení a zákonů. Dle tohoto trestního řádu měly tyto zprávy podávat jednou ročně a souhrnně, na rozdíl od úpravy z roku 1850. Jednací řád pro státní zastupitelství byl zakotven v roce 1897 zákonem č. 144 ř.z.⁵⁸

Další kapitola pojednávala o obviněném a obžalovaném. Okamžik, kdy se osoba pokládala za obviněnou a poté za obžalovanou stanovil trestní řád odlišně od naší současné úpravy. Za obviněného se pokládal ten, na koho podal státní zástupce obžalobu nebo také ten, proti kterému bylo navrženo zavedení přípravného vyšetřování. Obžalovaná byla osoba, proti které bylo navrženo hlavní jednání. Obviněný si mohl zvolit svého zástupce ze seznamu, nezletilému mohl zástupce vybrat buď otec, nebo jeho poručník a to i proti jeho vůli. Při podání obžaloby musel být obviněný o možnosti zvolit si obhájce poučen.

Dále trestní řád upravoval stejně jako jeho předchůdci žalobu soukromého žalobce, namítání podjatosti soudců, zapisovatelů a státních zástupců či výslechu svědků. Pod sankcí neplatnosti nemohli být vyslýcháni duchovní ve vztahu ke zpovědnímu tajemství, státní úředníci vázání úředním tajemstvím a také osoby, které nebyly z fyzických nebo psychických důvodů schopné svědčit. Došlo také ke zrušení povinnosti svědčit pro příbuzné, manžele, sešvagřené osoby, osvojitele, schovatele a poručníky. Platila i zvláštní ustanovení, která se týkala výslechu člena císařského rodu. Vyslýchá směl nejvyšší dvorní maršálek a to v jejich obydlí, a pokud to bylo mimo Viděn, tak vyslýchal předseda sborového soudu první instance.

V dalších částech trestní řád pojednával o vyšetřovací vazbě a jejich důvodech, o hlavním přelíčení a úpravě poroty. Vytvoření seznamu porotců již neupravoval trestní řád, jako tomu bylo v roce 1850, nýbrž zákon z 23.5.1873

---

⁵⁸ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 37-38. ISBN 978-80-7418-139-9

č.121 ř.z. Podmínky, za kterých se dotyčný mohl stát porotcem, byly vymezeny obdobně jako v trestním řádu z roku 1850. Porotci rozhodovali 2/3 svých hlasů.⁵⁹

---

⁵⁹ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 38-41. ISBN 978-80-7418-139-9.

8. Soudnictví

V roce 1788 byl vydán Obecný soudní řád kriminální, na který posléze navazoval trestní zákoník z roku 1803. Obecný soudní řád kriminální zrušil procesní pravidla, která byla obsažena v Tereziáně. Zákoník odstranil poslední zbytky obžalovacího procesu a ještě důsledněji vyžaduje zásadu inkviziční. Řízení bylo tajné a písemné.

Bylo nutností přenést kriminální agendu na soudy, které budou mít dostatečný počet zkoušených a řádné placených mužů, tedy aby byl trestní soud složený výlučně z odborných právníků. Dle zákoníku bylo možné usvědčit pachatele i na základě nepřímých důkazů, pokud se tak ovšem stalo, nebylo možné uložit pachateli trest v jeho plném rozsahu. Jako pokrokové můžeme označit zrušení používání tortury a dále zrušení očišťovací zásady, která znamenala povinnost přednést důkazy o své nevinně. Byly zavedeny tresty za neuposlechnutí soudu, odmítnutí vypovídat nebo zřejmou lež.

8.1. Trestní soudnictví v 1. polovině 19. Století

8.1.1. Kriminální soudy

Kriminální soudy byly zavedeny v roce 1788 a zahájením jejich činnosti mělo přestat provozování téže agendy jinými soudy, čímž mělo dojít k větší efektivitě jejich činnosti a zkvalitnění práce. Ještě téhož roku bylo vyhlášeno 23 kriminálních soudů, z nichž 15 mělo vykonávat svou funkci v Čechách. Celkový počet byl ale nakonec vyšší a v Čechách jich bylo nakonec 20.⁶⁰

Kriminální soudy působily jako první instance a jejich působnost byla vymezena územím příslušného politického kraje, v jehož krajském městě měl kriminální soud sídlo. Ve většině případů docházelo k tomu, že funkci kriminálních soudů plnily městské magistráty. Bylo požadováno, aby měl tento soud tři až pět radů. Soudům, kterým byla trestní agenda odebrána, dále příslušelo pouze případně zadržení podezřelých a jejich následné předání příslušnému

---

⁶⁰ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové*, In Sborník archivních prací č. 1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 106-107

kriminálnímu soudu. Samostatné kriminální soudu byly vytvořeny pouze v případech, že magistrát agendu nezvládal.

Policejní zločiny byly postupem času přejmenovány na těžké policejní přestupky⁶¹ a jejich stíhání bylo v první instanci svěřeno politickým vrchnostem. Druhou instancí bylo v těchto případech gubernium a poslední instance byla dvorská kancelář.⁶²

Kriminálními soudci se mohli stát pouze bezúhonní muži, kterým bylo minimálně 24 let, kteří měli kriminální praxi. Mezi další požadavky patřilo složení zkoušky z platného trestního práva u apelačního soudu a složení služební přísahy. Uchazeči skládali zkoušku i z civilního práva, aby byla usnadněna spolupráce mezi soudy. Stejně tak uchazeči v civilním soudnictví skládali zkoušku z trestního práva.⁶³

8.1.2. Vrchní kriminální soudu

Vrchní kriminální soudu působily jako druhá instance a jejich činnost vykonávaly soudu apelační.⁶⁴ Neřešily pouze odvolání od kriminálních soudů, ale také dohled nad nimi. Kriminální soudu byly povinny podávat apelačnímu soudu každé čtvrtletí výkazy o své agendě, tedy přehledy o vyšetřovaných případech. Apelační soud jim poskytoval různá ponaučení a minimálně jednou za rok vykonával tzv. úřední dohlídku, která spočívala v kontrole vedení spisovny, důraz byl kladen na vyšetřovací praxi a stav vězeňské péče.⁶⁵

---

⁶¹ ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové*, In Sborník archivních prací č.1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962, s. 94 - 95

⁶² Tamtéž, s.128 - 129

⁶³ Tamtéž, s. 108.

⁶⁴ HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 2007, s. 168

⁶⁵ JURKOVIČ, Ladislav. *Průběh vyšetřovacího řízení násilných zločinů před rokem 1850*. Brno, 2011. Diplomová práce.

8.1.3. Nejvyšší soudní úřad ve Vídni

Nejvyšší soudní úřad byl zřízen roku 1749. V některých případech byl vrchní kriminální soud povinen zaslat ještě před konečným vyhotovením rozsudek, samozřejmě včetně materiálů, aby k němu mohl Nejvyšší soudní úřad ve Vídni vydat vlastní posudek.⁶⁶

8.2. Trestní soudnictví ve 2. polovině 19.století

Soudy, které vznikly po roce 1848, můžeme rozdělit do dvou skupin a to na soudy řádné, kam spadaly i soudy trestní a zvláštní neboli specializované.⁶⁷

Mezi lety 1855-1867 bylo trestní soudnictví tvořeno představiteli okresní soudní pravomoci, sborové soudy I. stolice, sborové soudy II. stolice a Nejvyšší soud. Představitelé okresní soudní pravomoci tvořily smíšené okresní úřady, samostatné okresní soudy a delegované okresní soudy. Sborové soudy I. stolice byly tvořeny soudy zemskými a sborové soudy II. stolice soudy vrchními.⁶⁸

Roku 1867 bylo soudnictví opět odděleno od správy tak, jako tomu bylo před obdobím Bachovského absolutismu.⁶⁹ Po roce 1869 soustavu trestních soudů opět tvořily okresní soudy, zemské soudy (krajské), vrchní zemské soudy a soud nejvyšší.⁷⁰

---

⁶⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha 2003, s. 192.

⁶⁷ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2004, s. 60 – 99

⁶⁸ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I., VOJÁČEK, L. *Proměny státu a práva v druhé polovině 19. Století*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2006, s. 105-108

⁶⁹ MALÝ, K., ADAMOVÁ, K., SOUKUP, L. a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání, Praha : Leges , 2010, s. 226

⁷⁰ VOJÁČEK, L., KNOLL, V., SCHELLE, K., *České právní dějiny*, 2., upr. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk., 2010, s. 251

8.2.1. Okresní soudy

Okresní soudy byly trestními soudy pro osoby civilní podle trestního zákona z roku 1852 a podle trestního řádu z roku 1853. Působily jako samosoudy. V trestním soudnictví tvořily první instanci. Do jejich působnosti spadalo vyšetřování, rozhodování a výkony trestu za přestupky. V případě zločinů a přečinů pracovaly na principu součinnosti s okresními sborovými soudy.⁷¹

Dělily se na tři třídy. První z nich byly okresní sborové soudy trestní, které měly výlučnou pravomoc v obvodu několika okresních soudů v řízení o zločinech a přečinech s určitou výjimkou. V případě, že byl delikt přikázán porotnímu soudu, se okresní sborový soud omezoval pouze na přípravné řízení, kdežto u všech ostatních zločinů a přečinů prováděly celé řízení, včetně hlavního líčení. Tyto soudy však nesloužily jako odvolací soudy proti rozhodnutí okresních soudů v trestních věcech. V roce 1855 byly okresní sborové soudy přetvořeny na vyšetřovací soudy pro zločiny a přečiny. Měly tedy na starost vyšetřování, ale hlavní líčení už do jejich kompetence nespadlo. Tyto vyšetřovací soudy byly zrušeny roku 1874 novým trestním řádem.⁷²

Smíšené okresní úřady, samostatné okresní soudy a delegované okresní soudy byly v letech 1855-1867 příslušné k rozhodování o přestupcích, které stanovoval trestní řád z roku 1853, trestním zákonem z roku 1852 a o přestupcích stanovených ve zvláštních zákonech. Okresní delegované soudy nepůsobily jako soudy vyšetřovací, na rozdíl od smíšených okresních úřadů a samostatných okresních soudů.⁷³

Přestupky, které nebyly zahrnuty v trestním zákoně z roku 1852 nebo v tiskovém řádu byly projednávány tzv. politickými úřady. V první instanci působily okresní úřady a státní politické úřady, ve druhé instanci krajské politické úřady neboli vyšší politické úřady a ve třetí instanci Ministerstvo vnitra.⁷⁴

---

⁷¹ ADAMOVIČ, K., a spol. *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*. 1. vydání. Praha : LexisNexis cz s. r. o., 2005, s. 90

⁷² HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 2007, s. 320.

⁷³ SCHELLEOVÁ, I., SCHELE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 77-95.

⁷⁴ ADAMOVIČ, K., a spol. *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*. 1. vydání. Praha : LexisNexis cz s. r. o., 2005, s. 90.

8.2.2. Zemské soudy

Zemské soudy byly příslušné pro rozhodování o taxativně vymezených trestných činech a to až do 31. srpna 1852.⁷⁵ Do této skupiny trestných činů patřily zločiny, se kterými zákoník z roku 1852 spojoval tiskové přečiny, trest žaláře delší než pět let, a konečně trest smrti.⁷⁶ Do ledna 1852 vykonávaly svou činnost jako soudy porotní a poté rozhodovaly bez porotců v šestičlenných senátech. Ve druhé a odvolací instanci rozhodovaly o stížnostech proti kontumačním rozsudkům okresních soudů, o odvoláních proti jiným rozsudkům těchto soudů, o odvolání proti rozsudku okresních sborových soudů ve věcech zločinů a přečinů, které nespádaly pod porotu.⁷⁷

1855-1867 byly zemské soudy příslušné jako nalézací soudy k rozhodování o zločinech a přečinech a představovaly sborové soudy I. stolice. Určité zločiny byly vyhrazeny zemským soudům v Praze, Brně a Opavě v prvním stupni. Co se týče příslušnosti, byla primárně stanovena místem, kde byl skutek spáchán a subsidiárně pak místem dopadení pachatele, popřípadě jeho bydlištěm.⁷⁸

Po roce 1867 byly zemské soudy nově příslušné k rozhodování o opravných prostředcích proti rozhodnutí okresních soudů v přestupkovém řízení. Zemské soudy byly vyšetřovacími soudy pro všechny zločiny a přečiny.

Při zemských soudech vykonávaly svou činnost soudy porotní. Nejprve rozhodovaly od roku 1869 pouze o zločinech a přečinech, které byly spáchány tiskem, ale od účinnosti trestního řádu z roku 1873 rozhodovaly o všech zločinech, u kterých byla stanovena spodní hranice sazby nejméně pět let. Do těchto zločinů můžeme zařadit vraždu a zabití, rušení náboženství, velezradu, kvalifikovanou krádež a loupež a další. Porotní soudy se skládaly z pěti soudců

---

⁷⁵ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I., VOJÁČEK, L. *Proměny státu a práva v druhé polovině 19. Století*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2006, s. 104.

⁷⁶ ADAMOVIČ, K., a spol. *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*. 1. vydání. Praha : LexisNexis cz s. r. o., 2005, s. 91.

⁷⁷ HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha : Nakladatelství Lidové Noviny, 2007, s. 321 - 322

⁷⁸ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 77

z povolání a dále dvanácti soudců z lidu-porotců. Porotci se usnesli na vině či nevině a podle jejich výroku vynášel senát složený ze soudců rozsudek.⁷⁹

V roce 1873 byl přijat zákon, který umožňoval pozastavit činnost porotních soudů a to na dobu nejdéle jednoho roku v určitém soudním obvodu. Zákon dále umožňoval vynechání porotních soudů, což se stalo žádoucí zejména v politických procesech. Další omezení porotních soudů přišlo v roce 1886, kdy byl vydaný zákon, který umožnil vyloučení porotních soudů na dva roky. Bylo tomu tak v případech, kdy se trestný čin zakládal na pokusech o násilný převrat státního či společenského řádu. Ke konečnému vyloučení porotních soudů v průmyslových střediscích říše došlo 1. srpna 1888. Místo porotních soudů rozhodovaly šestičlenné senáty zemských soudů.⁸⁰

8.2.3. Vrchní zemské soudy

V období 1850-1855 bylo trestní řízení dvouinstanční a vrchní soudy byly soudy revizními, které rozhodovaly o stížnostech na určité procesní vady v průběhu rozhodnutí okresních sborových soudů a soudů zemských o příslušnosti obnovy řízení.⁸¹ V roce 1855 byla v trestním soudnictví zavedena trojinstančnost a vrchní zemské soudy se staly soudy odvolacími proti rozhodnutí okresních soudů a sborových soudů první instance.⁸²

Po roce 1867 rozhodovaly o odvoláních proti trestním nálezům zemských soudů, o stížnostech na usnesení radní komory a o námitkách proti uvedení v obžalobě.⁸³

---

⁷⁹ HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2007, s. 321

⁸⁰ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 98

⁸¹ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I., VOJÁČEK, L. *Proměny státu a práva v druhé polovině 19. století*. Praha:EUROLEX BOHEMIA, 2006, s. 104

⁸² HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2007, s. 322

⁸³ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 99

8.2.4. Nejvyšší soud

V období 1850-1855 působil Nejvyšší soud výlučně jako soud kasační. Rozhodoval o zmatečných stížnostech zejména na rozhodnutí porotních soudů, proti jejichž rozhodnutí nebyl možný žádný jiný opravný prostředek.⁸⁴ V letech 1855-1867 nepůsobil pouze jako soud kasační, ale i jako třetí instance tam, kde ve druhé instanci rozhodovaly vrchní zemské soudy. Jako další rozhodoval kompetenční spory mezi soudy a správními orgány a soudy navzájem, věci týkající se disciplinárního řízení, spory o příslušnost a delegace soudů.⁸⁵

Od účinnosti nového trestního řádu z roku 1873 začal znovu působit jako soud kasační pro zmateční stížnosti proti rozsudkům zemských a vrchních zemských soudů.⁸⁶

8.2.5. Vojenské soudy

Vojenské soudy nepatří do skupiny řádných soudů tak, jako výše zmíněné, ale do skupiny druhé, totiž soudů specializovaných. Měly pravomoc nad vojenskými osobami a tento druh soudnictví nespadal do působnosti Ministerstva spravedlnosti a administrativní činnost zabezpečovalo Ministerstvo vojenství. Nově byly vojenské soudy upraveny zákonem z roku 1851.

Vojenské soudnictví bylo trojinstanční. První instanci tvořily soudy posádkové, gardové, námořní a soudy vojenské akademie. Dalším druhem byly tzv. nepravidelné vojenské soudy, což byly soudy například zřízené ve válce v poli, či soudy vlajkové a lodní. Jako další pak v roce 1860 vznikly soudy brigádní. Druhou instancí byl vojenský apelační soud a poslední instanci představoval Nejvyšší vojenský justiční senát ve Vídni.

Jak již bylo řečeno, vojenské soudy měly pravomoc nad osobami vojenskými. Těmito osobami byli vojáci v aktivní službě, vojáci na dovolené nebo

---

⁸⁴ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I., VOJÁČEK, L. *Proměny státu a práva v druhé polovině 19. Století*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2006, s. 104

⁸⁵ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 78 - 79

⁸⁶ Tamtéž, s. 99

v záloze, osoby, které obsluhovali válečný povoz, zajatci a vojenští rukojmí, úředníci vojenské správy (auditoři, lékaři, vojenští duchovní,...) a další.⁸⁷

Při okresních soudech se vykonával trest vězení. Trest žaláře se vykonával v trestnicích. Níže jsou popsány některé trestnice, které v 19. století fungovaly a jsou dle mého názoru nejznámější.

8.3. Trestnice

V druhé polovině 19. století se začalo rozvíjet vzdělávání vězňů a sociální pomoc po propuštění, kterou poskytovaly dobrovolné spolky. Podle stupně zločinnosti a dosažené nápravy, se vězni dělili do tzv. kázeňských tříd. Každé třídě náležel určitý stupeň zvýhodnění. Zvýhodnění spočívalo v možnosti návštěv, dopisování nebo kupříkladu nákupu zboží. Chování trestanců upravoval tzv. Domácí řád, jehož porušení bylo trestáno (tvrdé lože, půst, temnice,...). Trestanci museli navštěvovat bohoslužby a negramotní nebo nedostatečně vzdělaní do 35 let měli možnost školního vzdělávání.⁸⁸

8.3.1. Svatováclavská trestnice

Svatováclavská trestnice vznikla roku 1809 přestavbou při kostele sv. Václava na Zderaze a nacházela se v Praze. Byla nazývaná Pražská zemská trestnice a v polovině 19.století byla spolu s věznicí ve Lvově největší ze sedmnácti nejvýznamnějších trestnic Rakouska-Uherska. Trestnice byla původně mužská i ženská, ale pro ženy byla zřízena věznice v Řepích, nad kterou měly dohled milosrdné sestry. Od té doby byla Svatováclavská trestnice ryze mužská.

V této trestnici působil Jan Křtitel Heyzsl, který byl správcem věznice 34 let. Postaral se o zlepšení podmínek vězňů, kupříkladu zařídil, aby přes léto mohli vězni nosit lehčí civilní oblečení a nemuseli nosit celý rok těžké soukenné podšité plátem.

---

⁸⁷ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha : EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2004, s. 124 – 125

⁸⁸ *Historie vězeňství* [online]. 2010 [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <http://vs-cr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

V roce 1873 ve věznicí propukly kurděje a na základě toho se zlepšila vězňům strava. Do té doby jedli nejčastěji uzenky a hrách. Po vypuknutí nemoci byla jejich strava každý den kontrolována úředníky zemského soudu a také ochutnávána. Požadavek byl takový, aby strava byla tak dobrá a zdravá, aby poctivý a chudý občan mohl děkovat Bohu, kdyby se takové domohl. Zajímavým historickým momentem byl 8. červen 1867, kdy v Pešti probíhala korunovace. Téhož dne byli trestanci shromážděni na dvoře, kam přišel c.k. rada rytíř z Ludvigů, ředitel věznice a další úředníci a udělil 42 vězňům milost.

Trestanci byli dělení do tříd, vzdělanci mohli pracovat v kanceláři, řemeslníci mohli dále pokračovat ve svém řemeslu a ti, kteří neuměli nic, se něčemu přiučili.⁸⁹

8.3.2. C.k. mužská věznice v Praze

Tato trestnice byla postavena mezi lety 1885-1889 a měla nahradit hygienicky nevyhovující Svatováclavskou trestnici. Projektem věznice byl pověřen Franz Maurus, což byl hlavní inženýr Ministerstva práv. Stavba byla situovaná mezi tehdejšími částmi Pankrác a Nusle. Areál trestnice se skládal ze vstupní budovy, za kterou se nacházela čelní budova a dvůr. Z čelní budovy se vstupovalo do administrativní budovy a kaple. Dále bylo možné najít kuchyňskou a strojní budovu, prádelnu, kotelnu, kuchyň a nemocnici, kterou obklopovala zahrada. Vpravo od středu areálu vznikla tři křídla, která měla tvar písmena „T“, do kterých se umísťovali vězni v samovazbě. Obdobná křídla se nacházela i nalevo, do kterých se umísťovali vězni ve společných vazbách. Cely byly uzpůsobeny pro 4, 8 nebo 12 vězňů. Mezi křídly byly vybudovány čtyři vycházkové dvory, dva pro vězně v samovazbě a dva pro vězně ve společné vazbě. Celý areál byl obehnán pět metrů vysokou zdí, která měla navíc zkosené rohy.

Trestnice byla určena pro muže, kteří byli odsouzeni k žaláři prvního a druhého stupně nebo pro mladé odsouzené. Prvními vězni byli nemocní ze

---

⁸⁹ HEROLD, Edvard. *Svatováclavská zemská trestnice v Praze* [online]. Praha: I.L.Kober Knihkupectví, 1890 [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_MGetPdf?app=9&id=17952&start=1&end=16

Svatováclavské trestnice, kteří byli přemístěni 11. 9. 1889. Následující den byli převezeni i zbylí trestanci.⁹⁰

Trestnice se dnes jmenuje Pankrác a dochoval se tzv. domácí řád této věznice z roku 1889. Z řádu je patrné, že trest se vykonával ve třech třídách, v každé z nich vězeň vykonával třetinu svého trestu. Lze dovodit, že s postupem do vyšší třídy se zlepšily podmínky vězně, neboť trestem mohlo být sesazení do třídy nižší nebo naopak za odměnu mohl být posunut do třídy vyšší. Trestanci první třídy nosili na krku bílý šátek, trestanci druhé třídy šátek žlutý a trestanci třetí třídy tmavý. Navíc každý trestanec v samovazbě nosil na prsou žlutý štítek s číslem jeho cely.

Vězni měli minimálně třikrát denně nárok na čerstvou vodu, a pokud nepracovali na dvoře, zahradě či mimo dům, nebo nespáchali nějaký prohřešek a byli zdraví, mohli při příznivém počasí hodinu na procházku. Zvýhodnění byli trestanci třetí třídy, kteří se v neděli a ve svátek mohli procházet hodinu dopoledne a hodinu odpoledne. Vězni byli každý týden holeni a každé dva měsíce stříhání, za dobré chování jim mohlo být dovoleno, aby si nechali narůst vousy. Vězni museli pracovat a za to jim byla vyplacena odměna po propuštění z vězení. Mohla být udělena výjimka a z půlky odměny za práci mohl vězeň kupříkladu podporovat svou rodinu či příbuzné.

Další možností, jak si ve vězení mohli přilepšit, byly vedlejší požitky. Tam patřilo hlavně občerstvení a bylo přesně stanoveno jaké potraviny a jaké množství si mohou trestanci opatřit a kolik smějí utratit. 560 g bílého chleba, 50 g másla či slaniny, 100 g sýra, 300 g ovoce či 3,5 dl mléka, kávy, vína nebo polévky, 7 dl piva a ještě další potraviny byly již zmíněné vedlejší požitky. Podle třídy, ve které se vězeň nacházel, bylo stanoveno, kolik smí za tyto požitky utratit a jak často budou podávány. V první třídě se podávaly každou neděli a vězni směli utratit 20 krejcarů, ve druhé třídě každou neděli a čtvrtek a utratit směli 30 krejcarů a ve třídě třetí každou neděli, úterý a čtvrtek a utratit směli 40 krejcarů.

Následující části domácího řádu upravují, jak se mají vězni chovat k úředním osobám, strážím, podnikatelům, spoluvězněm a dalším osobám. Jejich denní režim vypadal tak, že vstávali v pěti nebo v šest hodin, podle ročního

---

⁹⁰ *Historická penologie* [online]. Kabinet dokumentace a historie vězeňské služby ČR, 2004, (4) [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: http://www.akademievcs.cz/_uploaded/files/43/HP04_2004.pdf

období a pracovat začali o hodinu později. Mezitím provedli ranní hygienu, pomodlili se a dostali najíst. V poledne dostali oběd a vodu a předtím se opět modlili. Poté pracovali od jedné hodiny, v sobotu do půl šesté, v ostatní dny o hodinu déle. Večerka byla podle roční doby buď v osm hodin, nebo v půl deváté.⁹¹

Pokud pomineme prostředí věznice a hygienické podmínky, lze alespoň dle mého názoru konstatovat, že pokud vězni pracovali, plnili uložené povinnosti a neporušovali nějakým způsobem domácí řád či jiná pravidla, měli díky vedlejším požitkům a třídám celkem slušné žití.

8.3.3. Plzeňská věznice

Projektem věznice byl pověřen c.k. vrchní inženýr Franz Maurus a vedoucí komise vrchní inženýr Johann Kaura. Věznice byla dokončena v roce 1878 a měla celkovou kapacitu 915 vězňů. Věznice měla paprskovitý tvar, což byl tvar, který byl poprvé použit v Anglii a který byl dále zdokonalován. Prvním ředitelem se stal nadporučík dělostřelectva v záloze Julius Schnabel.

Od konce 19. století získala věznice nechvalnou pověst, neboť s ní byla spojena jména odsouzených z politických důvodů. V roce 1894 se v této věznici ocitl kupříkladu budoucí ministr financí Alois Rašín. Velký počet politických vězňů byl propuštěn 30. října 1918.⁹²

8.3.4. Kartouzy/Valdice

Roku 1856 bylo rozhodnuto, že z bývalého kláštera bude centrální věznice pro zločince, kteří mají odpykávat trest nejméně deset let. V roce 1857, po menších úpravách, byli do věznice převezeni někteří vězni ze Špilberku z Brna. V této trestnici si svůj trest odpykával i Václav Babinský. V průběhu let musely

---

⁹¹ *Domácí řád pro c.k.mužskou trestnici v Praze*. In: Praha, 1889. Dostupné také z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/dom%C3%A1c%C3%AD%C5%99%C3%A1d.pdf

⁹² *Věznice Plzeň: Stručná historie věznice Plzeň*. Vězeňská služba České republiky [online]. 2010 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://vscr.cz/veznice-plzen-47/informacni-servis-1614/historie-1157/>

být provedeny určité stavební úpravy, zejména pro zefektivnění vězení. Mezi lety 1863-1873 bylo postaveno kárné oddělení a budova samovazby. O dva roky později byla dokončena stavba budovy, ve které bylo 14 dílen či škola s knihovnou. O způsob výkonu trestu a kázeň se staral vrchní inspektor a jeho podřízení. V trestnici pracovaly i milosrdné sestry kongregace sv. Karla Bartolomějského, které ovšem musely roku 1868 věznici opustit.

Toto vězení se stalo jednou ze dvou československých věznic pro nepolepšitelné muže, kteří byli odsouzeni na jeden rok až doživotí. Nepolepšitelní byli ti muži, kteří byli odsouzeni třikrát za zločin téhož druhu. V roce 1928 byl oficiální název věznice „mužská trestnice v Kartouzích u Jičína“. Z věznice se díky převezení vězňů do lépe vybavených trestnic v Plzni a Praze stal „Ústav pro choré a mladistvé trestance ve Valdicích.“⁹³

---

⁹³ *Věznice Valdice: Z historie objektu*. Vězeňská služba České republiky [online]. 2017 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <http://vscr.cz/veznice-valdice-95/informacni-servis-1633/historie-367/z-historie-objektu-5321>

9. Konkrétní případy

9.1. Vraždy páchané muži

9.1.1. Jan Jiří Grasel

Jan Jiří Grasel se narodil 4. dubna 1790 v Nových Syrovicích v rodině rasa. Narodit se do rodiny rasa nebylo v té době nikterak příjemné. Rasové měli především za úkol odklízet páchnoucí a hnijící věci, které se ve vsi objevily. Ve většině případů se jednalo o mršiny nebo toulavé psy. Byla to práce mizerně placená a navíc byli lidé tohoto povolání odstrčeni na okraj společnosti stejně tak jako kati a jejich pacholci. Nebylo tedy divu, že někteří takoví si chtěli zvýšit svou životní úroveň a to ne poctivě. Bylo to tak i v případě Janova otce Tomáše. Tomáš Grasel si od roku 1792 odpykával trest deseti let za krádeže a loupeže na Špilberku. Jeho matka Regina také nebyla zrovna vzorný případ. I ona byla několikrát ve vězení pro drobné krádeže a potulku. Janovu otci se podařilo uprchnout a rozhodl se syna zaučit. Není proto divu, že Jan byl poprvé trestaný za krádeže, když mu bylo pouhých devět let. Jeho otec se bál dopadení, a proto se i s rodinou odstěhovali do Maďarska.

Tomáš Grasel tam opět začal pracovat jako ras. Jeho snaha mu ovšem nevydržela příliš dlouho. Za nějakou dobu byl ve Vídni odsouzen společně s Janem. Po propuštění už Jan směle loupil a kradl. Bral prakticky cokoliv, co se dalo nějak využít a co se mohlo hodit. Později se k Janovi přidávali další a tak měl svou partu zlodějů. Zlomový okamžik přišel 13. července 1812, kdy je u práce vyrušil hostinský Michael Witzmann, kterého nemilosrdně ubili. Po jedenácti měsících byli dopadeni a zatčeni u Hollabrunnu. Byli považováni za vojenské zběhy, a tudíž spadali pod vojenské soudy, které jak známo měly tresty mnohem přísnější. Například za loupež následoval bez milosti trest smrti. Janovi se podařilo 6. července uprchnout a na útěku se seznámil s Rozálií Eignerovou, což byla dcera rasa ze Slovanic. Rasové byli tehdy dokonale organizovaní a zabývali se i typováním objektů k vyloupení, prodejem kradeného zboží nebo i skrýváním provinilců.

Jan Jiří Grasel vystupoval pod několika jmény a z jeho popisu je zřejmé, že byl vysoký a štíhlý, měl hubený obličej s několika pihami a jizvami po

neštovicích. Dále měl šedé oči a protáhlý nos, silnější spodní ret, malé bílé a poněkud řídké zuby, tmavě hnědé vlasy. Poznávacími znameními mohla být jizva, kterou měl pod pravým uchem a sahala až do tváře nebo stočení a křivý malíček. Mluvil česky i německy, byl podnikavý a odvážný. Na cizí lidi působil vesele a nenuceně. Měl rád ženy, zábavu a tanec. Co se loupeží týče, byl velmi precizní a šikovný. Většinou se vydával za obchodníka s dobytkem a prasaty či za koňského handlíře. Představoval se různými jmény, například Franz Schönauer nebo třeba Frey .

Věnoval se převážně krádežím a loupežím, ale později spáchal další vraždu. Jeho obětí se stala Anna Marie Schindlerová ve Zwettlu, kterou ubil k smrti a to jen proto, že mu odmítla prozradit úkryt peněz. Po nějaké době se nechal naverbovat k dělostřeleckému pluku pod falešným jménem Franz Eigner. Vojna ovšem nebyla nic pro něj, a proto se rozhodl utéct. Od té doby byl samozřejmě veden jako vojenský zběh. Opět začal krást a loupit, ovšem v roce 1815 zintenzívnělo stíhání jeho bandy a všechny noviny otiskly výzvu, ve které bylo přislíbeny čtyři tisíce zlatých za jeho dopadení. Pokud by ho udal jeho spolupachatel, byly by mu odpuštěny všechny jeho delikty a z peněz by dostal polovinu. Nutno podotknout, že suma čtyř tisíc zlatých byla velice slušná. Policie nespolehala jen na vyspanou odměnu, ale zapojila i své špehy. Jedním z nich byl chudý žid a tulák David Mayer, který vymyslel velice jednoduchý plán. Jan měl milenkou Terezii Hambergerovou, která byla momentálně ve vězení. Rozhodli se, že k T.H. umístí do vězení Janovu bývalou milenkou Terezii Penkhardovou, která ovšem spolupracovala s policií. Obě dvě se ve vězení sblížily a spřátelily a Mayer se rozhodl jim z vězení pomoci uprchnout. Poté stačilo pouze poslat vzkaz Janovi, aby přijel pro T.H. a na určeném místě by čekala policie.

Obě ženy byly skutečně podle plánu na svobodě a byly na útěku k Rézi Penkhardové. Jan dostal onen vzkaz společně s nabídkou, že mu Mayer pomůže utéct do Slezska. Po několika dnech se oba muži setkali nedaleko Hornu. Jan po určitém přesvědčování uvěřil, že Mayer je skutečný přítel, který mu chce pomoci a je za takového vděčný. Ještě té noci se vydali na cestu za Rézi. Po cestě se zastavili v hospodě v Mörtersdorfu, kde měla čekat policie, ale nebyla tam. Mayer se tedy na Jana vrhl společně s několika místními a nakonec se jim ho podařilo přemoci. Stalo se tak ve chvíli, kdy dorazila policie. Jan byl dopraven do Vídně ve speciální kleci. Postupně bylo zatčeno šedesát Janových kompliců. Jan

byl ještě s několika dalšími předán vojenskému soudu. Po více než ročním vyšetřování byl obviněn z 205 trestných činů a byl odsouzen k smrti oběšením. Poprava se konala 31. ledna. Odsouzení byli vyvedeni na popraviště za Novou bránou. Na popravišti stály tři šibenice a přibližně šedesát tisíc přihlížejících.⁹⁴

9.1.2. Jan Bechyňa

Jan Bechyňa se narodil roku 1810 v Nymburce. Na kateřinské taneční zábavě se sblížil s Josefku, které v té době bylo 22 let. Byla dcerou tesaře Jana Čilého, který provozoval i hostinskou živnost. Stalo se tak v době, kdy Jan Bechyňa vykonával vojenskou povinnost. S událostmi je spojená normanská hospoda Na poušti, která neměla příliš dobrou pověst. Bylo tomu tak zejména proto, že vojáci využívali její vzdálenosti od centra a často tedy docházelo k tomu, že si tam chodili zařadit.

Roku 1833 se schylovalo k předemtné tragédii. Josefa o Jana moc nestála, dokonce i rodiče měli určité výhrady. Voják pro jejich dceru nebyl moc dobrá partie a chtěli jí provdat za linářského obchodníka. Jan její odmítnutí neunesl a řekl si, že když nemůže mít Josefku on, tak jí nebude mít vůbec nikdo. Vzal pistoli a počkal na Josefku před jejich domem a smrtelně jí střelil. Zemřela 4. ledna 1833. Jan se ke svému činu hned přiznal a po krátké vazbě byl převezen do Hadce Králové k vojenskému soudu neboli auditoriátu. Byl odsouzen k trestu smrti oběšením, proti kterému podal odvolání. Odvolání mu bylo v září 1834 zamítnuto a Jan Bechyňa byl 16. října 1834 popraven.⁹⁵

9.1.3. Václav Babinský

Václav Babinský je velice známou postavou v českých dějinách. Většina lidí ho má v povědomí především jako loupežníka, ale jeho život obsahuje i vraždu. Václav se narodil 20. srpna 1796 v Litoměřicích a vyrůstal v Pokraticích. Rozhodl se, že půjde studovat, ale příliš se mu nedařilo, tak šel sloužit do armády.

---

⁹⁴ FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. 2. rozš.vyd. Praha: Rybka Publishers, 1999, s. 307-311. ISBN 80-86182-91-6.

⁹⁵ Tamtéž, s. 312-313

Sloužil celkem osm let a naposledy v pražském Wellingtonově pěším pluku. Roku 1823 odešel z armády a nějakou dobu se jen tak potuloval a všelijak protloukal, až se nakonec dal na loupežnictví. Neloupil sám, ale měl své společníky. Před soudem stanul již ve svých dvaceti letech, ale tehdy ho propustili, protože neměli dostatek důkazů. Loupil převážně v severočeských lesích. Roku 1835 byl zatčen naposledy. Z Litoměřic ho převezli k pražskému kriminálnímu soudu. Obžaloba ho vinila z dvanácti trestných činů a z toho byly čtyři loupežné vraždy. Důkazy ale měli jen pro několik loupeží a krádeží a z toho důvodu docházelo k protahování soudního řízení. Václav Babinský neustále tvrdil, že nikoho nezabil a popřel i ostatní delikty. Kriminální soud přesto nakonec dospěl k tomu, že Václav Babinský spáchal loupežnou vraždu plátením Jana Blumberga v roce 1833, dále že spáchal majetkové a jiné trestné činy. Byly rozpory o výši trestu, a tak se případ dostal až k apelačnímu tribunálu. Tento soud ho 4. května 1841 poslal na dvacet let do těžkého žaláře.

V červnu se stal vězněm Špilberku. V jeho popisu se psalo, že byl velké a silné postavy. Měl hnědé vlasy a šedé oči. Dále měl široká ústa a zdravé zuby. Hovořil česky i německy. Bylo uvedeno, že ve spojení s bandou lupičů a zlodějů je činorodý a mazaný a že se dvakrát pokusil o útěk z vězení a navedl k tomu i další vězně.

Na Špilberku strávil řadu let, choval se jako poslušný a zbožný člověk, takže si postupem času získal důvěru dozorců a vězňů. Do dnes je tam dochovaná cela s několika vrypy, které jsou považované za jeho kalendář. V polovině 50. let se Špilberk změnil na kasárna a tak byl Václav Babinský v červenci 1857 přestěhován do nového vězení v Kartouzích. Neustále se pohyboval s růžencem a snad prý doufal, že mu jeho víra a modlitby přinesou svobodu. V tomto prostředí se sblížil s milosrdnými sestrami, které pečovaly o zaopatření trestanců. Po vypršení trestu v roce 1861 toužil po ústraní a tak šel do nalezince milosrdných sester v Řepích, kde byla v 60. letech zřízena ženská trestnice, kde Václav Babinský pracoval jako zahradník. Zemřel 1. srpna 1879.⁹⁶

---

⁹⁶ FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. 2.rozš.vyd. Praha: Rybka Publishers, 1999, s. 315-317. ISBN 80-86182-91-6.

9.1.4. Petr Kestřánek

Tento příběh se týká vlastně dvou vražd, které byly spáchané v žaláři. První se stala v červnu v roce 1852, kdy ve Svatováclavské trestnici bylo umístěno 9 těžkých zločinců, kteří byli dohromady odsouzeni na 150 let. Tito zločinci plánovali společný útěk, ale objevilo se podezření, že jeden z nich chce útěk prozradit. Ostatní vězni podezřelého umučili a rozhodli se, že jeho tělo pověsí na rozřezaný ručník na okenní rám tak, aby to vypadalo jako sebevražda. Nedošlo jim ale, že mučení na těle zanechalo dost viditelné stopy po násilí, takže verze se sebevraždou jim naštěstí nevyšla. Jejich dosavadní soudržnost u soudu zmizela. Soud 4 z nich odsoudil k trestu smrti a 14. dubna 1853 byli oběšeni na popravišti poblíž Žižkova. Tato vražda pochopitelně způsobila rozruch a spustila jakousi reformu věznic, kdy některé z nich začaly být přestavovány, aby k podobným případům již nedocházelo. Bohužel se zločinům uvnitř i nadále bránilo jen těžko, o čemž svědčí i druhý příběh.

V písecké věznici bylo pohromadě opět umístěno dohromady 9 zločinců, ale oproti prvnímu případu, toto byli spíš jen zloději. Byli mezi nimi Petr Kestřánek, který byl odsouzen k deseti měsícům těžkého žaláře, a Karel Kulhánek. Měsíc před Kestřánkovým propuštěním došlo k předmětnému sporu. Všechno začalo kvůli kusu chleba, který měl Kestřánek Kulhánkovi ukrást. Spor vyústil ve rvačku, ale naštěstí je ostatní spoluvězni roztrhli a situace se na první pohled uklidnila. Před spaním byli vězni zvyklí vykládat si různé příběhy. Kestřánkův a Kulhánkův slavník spolu sousedily. Kestřánek požádal jiného spoluvězně o trochu šňupacího tabáku a přitom prohodil, že je nevinný a že ve vězení musí akorát trpět jako otrok. Kulhánek ho slyšel a německy mu odpověděl, že všechny akorát těmi řečmi dostane do průšvihu. Kestřánek se naklonil přes Kulhánkův slavník ke slavníku France Kramera a jen tak mezi řečí prohodil, co to, že tam leží tak v dolíku. Na to mu Kramer odpověděl, že se mu leží dobře. Zdá se, že tato informace je nepodstatná, ale právě této chvíle Kestřánek využil. Najednou měl v ruce nůž a bodl ležícího Kulhánka do břicha, který nejprve v šoku vyskočil, ale vzápětí se skácel k zemi. Ostatní vězni vyskočili ze svých slavníků, ale Kestřánek všem začal vyhrožovat, že jestli se k němu přiblíží, tak dopadnou úplně stejně jako Kulhánek. Naštěstí příběhla stráž a Kestřánka odvedla do jiné cely, takže nestihl ublížit nikomu jinému. Kulhánkův stav byl velmi vážný, nůž na třech místech pronikl střevy, zasáhl

břišní tepnu a bránici. Následujícího dne v 8 hodin ráno Kulhánek následkům zranění podlehl.

Při prošetřování události vyšlo najevo, že Kestřánek velmi často vyhrožoval vraždou a tvrdil, že jemu na jeho životě stejně nezáleží. U soudu dále tvrdil, že se vlastně bál, aby ho Kulhánek nezabil dřív než on jeho, takže mu na životě přece jen záleželo. Zbývalo zjistit, kde se dostal k noži. Stalo se to tak, že Kestřánek pomáhal odnést do márnice tělo jedné mrtvé vražedkyně, které měl v kapse nůž, který jí Kestřánek sebral.

Písecký soud v roce 1859 vynesl rozsudek, ve kterém uznal obžalovaného Petra Kestřánka vinného zločinem dokonané úkladné vraždy a byl odsouzen k trestu smrti provazem.⁹⁷

9.1.5. Antonín Schimak

Antonín Schimak se řadí mezi deset nejhorších sériových vrahů v naší historii. Všechny své vraždy spáchal v roce 1887 a své oběti vždy oloupil. Narodil se v obci Nové Sady u Oder. Již jako mladý měl sklony k páchání trestné činnosti a díky tomu byl odsouzen k odnětí svobody na šest let v těžkém žaláři. Po propuštění z žaláře, tedy v roce 1887, se vydal k vojenskému odvodu.

Jeho loupení a vraždění začalo 13. května a jeho první obětí se stal kněz Jan Bitta, na kterého nejprve zaútočil slovně a poté ho střelil do břicha. Kněz naštěstí zranění přežil a mohl tak útočníka popsat. Další den byla v lese mezi Novou Vsí a Zábřehem nalezena mrtvola Josefa Krnovského, na které byly rovněž nalezeny stopy po střelném zranění, a oběť byla oloupena. Následující týden byly nedaleko tohoto místa nalezeny tři další mrtvoly. Jednalo se o manžele Magerovy a tesaře Ferdinanda Buroně. Při pátrání bylo zjištěno, že oběti utrpěly střelná zranění a manželé byli oloupeni. Po těchto okolnostech vypukla v okolí panika, a tak bylo vysláno sto třicet vojáků na ochranu města a okolí.

Mezitím se Schimak objevil ve své rodné vsi. Zde se také nacházela jeho další oběť. Jednalo se o starého muže, kterého Schimak střelil do hlavy a okradl. Schimak se dále pokoušel přepadnout kočár správce mírovské věznice pana

---

⁹⁷ ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Příběhy zpod šibenice*. Písek: PRAAM spol. s r.o., 2001, s. 185-187. ISBN 80-903002-2-4.

Axmanna s jeho rodinou. Těm se naštěstí podařilo přepadení a střelbě uniknout. Po této příhodě se po nějaký čas ukrýval v lese, kde si ho ale všimlo několik osob. 7. června zavraždil svou poslední oběť. Jednalo se o pekařského tovaryše Antonína Kazlíka. Stejně jako předchozí oběti byl i Antonín Kazlík zastřelen a oloupen. Schimak navíc odcizil i jeho doklady a pokusil se za Kazlíka vydávat. 26. června obdrželo četnické velitelství v Moravské Červené Vodě zprávu o několika loupežných přepadeních se zbraní a na základě tohoto byli hostinští v okolí vyzváni, aby hlásili každého podezřelého hosta. Následující den tak provedla Anna Effenbergerová. Četníci dorazili na místo a Schimaka zneškodnili. Nalezli u něj předměty oloupených a také seznam bohatých obyvatel včetně adres.

Schimak byl odsouzen k trestu smrti provazem. Na rozloučenou napsal dopis své sestře a k činům se nikdy nedoznal. Byl popraven v Novém Jičíně 1. října 1887 a popravě přihlíželo přes dvě stě diváků.⁹⁸

9.2. Vraždy páchané matkami na dětech

Z pramenů je možné zjistit, že již v polovině 16. století byla za potrat vymrskána jistá Kateřina. Skutečnou vraždu novorozeněte řešil pardubický soud v roce 1541, přičemž jeho matka byla popravena nezjištěným způsobem. Nejčastějším trestem za usmrcení dítěte bylo stětí, zahrabání zaživa, či položením do hrobu a probodnutí srdce kůlem.⁹⁹

V průběhu 18. století bylo nemanželské přibližně každé dvacáté dítě. Na venkově se počet pohyboval mezi 2-4%, ve městech to bylo více.¹⁰⁰ Na přelomu 18. a 19. století se počet zvýšil na 10-15%. Do těchto dětí se ale započítávaly i děti, které se narodily do úplné rodiny, ale jejich rodiče nebyli sezdaní.¹⁰¹ Do konce 19. století mohly svobodné matky neříct jméno otce před úřady, pokud otce

---

⁹⁸ Antonín Schimak. Galerie osobností [online]. Nový Jičín, 2015 [cit. 2016--20]. Dostupné z: <https://galerieosobnosti.muzeumnj.cz/antonin-schimak>

⁹⁹ FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. 2.rozš.vyd. Praha: Rybka Publishers, 1999, s. 176. ISBN 80-86182-91-6.

¹⁰⁰ VELKOVÁ, Alice. *Vina a trest. Vraždy spáchané ženami ve druhé polovině 19. století*.

Habilitační práce. Ústav českých dějin Filosofické fakulty Univerzity Karlovy. Praha 2012,s. 123.

¹⁰¹ Tamtéž, s.125

uvedla, ten se mohl bránit a pokud prokázal, že žena měla více partnerů, mohla být ona nařčena z prostituce.¹⁰²

Od 19.století se začal zohledňovat psychický stav rodičky a eventuálně docházelo ke zmírnění trestů v případě neúmyslného činu či nedostatku důkazů. Postupem doby se do problematiky infanticidia začali zapojovat psychiatři. Mělo se za to, že těhotenství, porod a poporodní stav jsou neobvyklé stavy, které mohou oslabovat přičetnost ženy a vyústit tak až v šílenost.¹⁰³

9.2.1. Marie Maryšková

Marie Maryšková se narodila v roce 1869 v Libořezích. Byla slepá, a jelikož osiřela, tak se odstěhovala ke své příbuzné Josefě Setkové do Příbrazy. Roku 1894 zjistila, že je těhotná, ale vzhledem k tomu, že nebyla vdaná a pohled tehdejší společnosti na svobodnou matku a nemanželské dítě nebyl příliš příznivý, rozhodla se, že své těhotenství bude tajit. Stav se nedařilo tajit dlouho a v létě už tedy o její situaci věděla celá vesnice, což mělo za následek pomluvy a posměšky vůči její osobě. Zřejmě tehdy už se rozhodla, co po porodu udělá. Na podzim si lidé všimli, že má Marie stejnou postavu, jako před otěhotněním, ale o žádném dítěti nikdo nic nevěděl. Pomluvy a domněnky lidí ještě zesílily, až se nakonec dostaly k jindřichohradeckým četníkům, kteří začali vyšetřovat.

Marie tvrdila, že těhotná nebyla a tudíž žádné dítě neprodila. Lékařskou prohlídku podstoupit nechtěla. Celé věci se ujal strážmistr Josef Cidlinský, kterému byl celý tento případ podezřelý. 27. října přijel do vesnice a nejprve se sešel se starostou a s radním, protože potřeboval mít dva nezávislé svědky. Společně se vydali k domovu Josefy Šetkové, kde Marie bydlela.

Nejprve nechtěla s žádným z nich mluvit, ale poté, co jí sdělili podezření, začala znovu opakovat, že těhotná nebyla. Strážmistr se rozhodl, že si usedlost prohlédne a třeba tak objeví nějaké stopy. Všiml si studny, která byla zakrytá prkny. Postupně je tedy sundal a všiml si, že na hladině cosi plave. Po nějaké době se mu podařilo vylovit mrtvolu novorozeněte. Bylo patrné, že ve vodě plavala již

---

¹⁰² HALÍŘOVÁ, Martina. *Sociální patologie a ochrana dětství od dob osvícenství do roku 1914. Disciplinace jako součást ochrany dětství*. Univerzita Pardubice 2012, s.88-89

¹⁰³ TINKOVÁ, Daniela. *Předcházet či trestat?* Český časopis historický 101, 2003, s. 63-65.

nějakou dobu, ale přesto šlo poznat, že se jednalo o chlapce. Při bližším prozkoumání tělíčka si strážmistr všiml, že na jeho krku jsou patrné červenomodré skvrny, které mohly pocházet od škrcení. Vzal tedy tělíčko a odvezl ho na úřad, aby bylo lépe prohlédnuto.

Marie Maryškové změnila svou výpověď a začala tvrdit, že porod se dostavil dříve a že během něj seděla na studni. Jak prý porodila, novorozeně propadlo mezerou mezi prkny do studny a utopilo se. Vše se prý seběhlo tak rychle, že nestihla nikoho zavolat. Prozatím byla odvedena do jindřichohradecké věznice. Následující den se dostavila komise k ohledání mrtvoly dítěte. Jejich závěr však neodpovídal přesvědčení strážmistra Cidlinského. Podle komise skvrny na krku nemusely pocházet od škrcení, ale mohlo k nim dojít při pádu dítěte do studny. Tvrzení matky prý nemusí být tak nepravděpodobné, jak se na první pohled zdálo.

Marie se nakonec přiznala, že již před porodem byla rozhodnuta, že se dítěte zbaví. Cíleně odstranila ze studny prkna a rodila nad ní, aby dítě spadlo do studny. Verze se škrcením se neprokázala. Soud ji uznal vinnou, ale nebyly zjištěny žádné přitěžující okolnosti, naopak byly zjištěny okolnosti polehčující. Vražedkyně měla zanedbanou výchovu, doposud vedla bezúhonný život a k činu se plně doznala, navíc se jednalo o dítě nemanželské. Soud při rozsudku použil mimořádné zmírňovací právo a odsoudil ji k třem letům těžkého žaláře, který měl být jednou za tři měsíce zostřen půstem. Dále musela zaplatit soudní náklady. Trest si odpykala v Řepích u Prahy.¹⁰⁴

9.2.2. Maria Anna Grunnerová

Maria Anna se narodila 23. září 1790 v Liberci. V 18 letech ji rodiče provdali za 56 letého vdovce Josefa Grunnera, který provozoval soukenické řemeslo. Za dobu jejich manželství se jim narodilo celkem devět dětí, ale jedno jim zemřelo. Společně se svým manželem a dětmi bydleli v Josefínském údolí. Toto období řemeslu příliš nepřálo, Josef už měl přece jen svůj věk a vzhledem k počtu dětí se stalo to, že začali chudnout. Situace došla tak daleko, že jim

---

¹⁰⁴ ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Historické panoptikum jihočeského zločinu*. České Budějovice: Veduta, 2010, s. 232-239. ISBN 978-80-86829-57-9.

majetek, který zbyl, zabavila exekuce. Tyhle všechny skutečnosti pravděpodobně Marii Annu vedly k tomu, že se rozhodla, že své děti a s nimi i manžela zavraždí.

20. června 1828 uvařila jahelnou kaši, do které zamíchala jed. Spolu s nejmladší 14 týdenní dcerou Karolínkou se dívala, jak její otrávené děti a jejich otec umírají a svíjí se na zemi v bolestech. Malé děti zemřely prakticky hned, ale ty starší umíraly postupně několik dní. Vzápětí byla zatčena a proces probíhal u kriminálního soudu v Mladé Boleslavi. Proces skončil až roku 1831 a z pramenů je známo, že Marie Anna Grunnerová byla shledána vinnou z úkladné vraždy a byla odsouzena k trestu smrti oběšením.

Poprava byla v Mladé Boleslavi a diváci si mohli koupit Vejtah ze spisů provedeného vyšetřování se stručným popisem trestného činu a uvedeného rozsudku. Na jeho základě později neznámý autor vytvořil kramářskou píseň pod názvem Píseň truchlivá o spáchané vraždě.¹⁰⁵

9.2.3. Terezie Tremlová

Roku 1893 přišel vorař do Horní Plané oznámit nález utopeného chlapce. Nevěděl si s ním rady, tak ho vytáhl, položil ho na břeh u Předních Hamrů a vydal se do Horní Plané nález oznámit. Starosta nález oznámil na vyšší místa a hned druhý den započalo vyšetřování. Lékaři provedli pitvu a konstatovali, že příčinou smrti chlapce bylo utonutí. Nevyřešenou otázkou zůstala totožnost chlapce. Četníci tedy začali pátrat, jestli chlapec někomu nechybí. Vzhledem k tomu, že se nikdo nenašel, četníci usoudili, že dítě patřilo k potulným komediantům.

Po třech letech byli v lese u Hodňanova zadrženi dva tuláci. Jednalo se o Františka Jaksche a Terezii Tremlovou, která pocházela z obce Srní. Oba již za tuláctví byli trestáni a tentokrát tomu nebylo jinak. Jaksch dostal tři dny vězení a Tremlová dva dny zostřeného vězení. Četníci vyslechli rozhovor mezi tuláky, ve kterém Jaksch nabádal Tremlovou, aby moc nemluvila, aby něco neprozradila. Zdálo se jim to podezřelé a tak četník Jan Sattler napsal dopis s dotazem, jakou pověst má ve své rodné vsi Terezie Tremlová. Starosta četníkovi odpověděl, že

---

¹⁰⁵ FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. 2.rozš.vyd. Praha: Rybka Publishers, 1999, s. 311-312. ISBN 80-86182-91-6.

dobrou pověst nemá, neboť tam před několika lety nechala svou sedmiletou dceru Karolínku a utekla se toulat se svým milencem Františkem Jakschem¹⁰⁶.

Tremlová byla vdova, která měla se svým zesnulým manželem tři děti - Ferdinanda, Karolínku a Františka. Tremlová po smrti manžela bydlela nějaký čas u příbuzného, který jí ale vyhnal, neboť nebyl k práci. Vrátila se tedy do Srní, kde se o ni starali sousedé, kteří jí nosili jídlo a nechávali ji přespat. Starosta Sattlerovi v dopise rovněž napsal tvrzení malé Karolínky, kterému ale nikdo nevěřil. Karolínka tvrdila, že její matka hodila jejího nejmladšího bratříčka do řeky. Četník si vzpomněl na nalezeného chlapce před třemi lety. Tremlová zpočátku zapírala, ale později se ke všemu přiznala. V dubnu roku 1893 se rozhodla, že s mladšími dětmi půjde hledat práci do Bavorska. Po cestě potkala Františka Jaksche a vydali se na cestu spolu. V Bavorsku ale mnoho pracovních příležitostí také nebylo. Vydali se tedy na zpáteční cestu, která ale byla pro čtyřletého Františka náročná. Jaksch ho tedy vzal na záda, ale postupně se mu malý chlapec zdál čím dál tím těžší a začal si stěžovat, že práci nesehnali kvůli dětem, že jsou protivné a že by bylo nejlepší, kdyby malého hodila Tremlová do vody.

Tremlová byla velmi jednoduchá a byla pod silným vlivem svého milence. Jak se blížili k mostu, Jaksch jí pohrozil, že buď hodí syna do řeky, nebo je mezi nimi konec. Tremlová postavila Františka na zábradlí, sundala mu zánovní punčochy a strčila ho do rozvodněné Vltavy. Karolínka, která tomu celému přihlížela, začala křičet a prosit matku, aby jí nezabýjela. Všichni tři se vydali až do Krumlova, kde ale práci nesehnali. Rozhodli se, že půjdou znovu do Bavorska, kde ale práce údajně opět nebyla. Při zpáteční cestě došlo mezi milenci k hádce. Důvodem měl být kapesní nůž, který Karolínka Jakschovi ztratila, a on jí na základě toho zbil řemenem. V tomto případě už se za dceru její matka postavila a vyčetla mu, že kvůli němu zabila své dítě. Cesty Jaksche a Tremlové se na nějaký čas rozdělily. Když se znovu potkali, Jaksch Tremlové poradil, aby Karolínku odvedla do Srní a nechala jí tam, protože by se prý s dítětem těžko užívali, což ona učinila.¹⁰⁷

Na jaře 1896 stanula Tremlová před soudem, o vraždě vypovídala chvílemi až cynicky. Jaksch se naproti tomu snažil zapírat a tvrdil, že u vraždy

---

¹⁰⁶ ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Jihočeský zločin v časech staré monarchie*. České Budějovice: Veduta, 2009, s. 114-115. ISBN 978-80-86829-47-0.

¹⁰⁷ Tamtéž, s.116-119

vůbec nebyl. Soud vyslechl i svědectví Karolínky. Oba dva byli shledáni vinnými z vraždy malého Františka. Soud kvůli jejich předešlému odsouzení pro tuláctví mohl vyslovit pouze trest doživotí, ačkoliv za normálních okolností by následoval trest smrti.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Jihočeský zločin v časech staré monarchie*. České Budějovice: Veduta, 2009, s. 119-121. ISBN 978-80-86829-47-0.

10. Závěr

Ve své práci jsem se zabývala vraždou a zabitím na našem území v 19. století. Pokud bych měla shrnout ty nejzásadnější poznatky a informace, tak by to zajisté bylo to, že ačkoliv se jedná o dobu před více než dvě stě lety, lze konstatovat, že trestní zákony tehdy byly, alespoň dle mého názoru, vcelku pokrokové. Období do roku 1848 bylo relativně klidné a změny nastaly až později. Svou úlohu sehrál právě rok 1848, kdy se objevil požadavek na odstranění vlivu absolutistického státu. Soudnictví bylo od správy odděleno v roce 1850, ovšem netrvalo dlouho a došlo k opětovnému sloučení. Stalo se tak v roce 1855 a definitivně bylo soudnictví od správy odděleno až v roce 1867.

Je patrné, že zásady, které platí v dnešním soudnictví, mají svůj základ právě v tomto období a že tehdejší požadavky na nezávislosti soudnictví jsou i dnes aktuální. Stejně tomu tak je i s některými zásadami, které se objevily v trestních zákonících, patří sem *presumpce nevinny*, *nulla poena sine lege* a *nullum crimen sine lege*.

Co se týče zákonů, tak je třeba již po několikáté zopakovat, že oba dva trestní zákoníky, které v daném období platily, byly velmi povedené a na svou dobu, až na drobné výjimky, pokrokové. Blíže jsem se zaměřila na vraždu a zabití a jejich popis právě v těchto zákonech. Má práce spočívala především v pročitání těchto zákonů a analyzování informací. Úprava vražd a zabití byla v obou dvou zákonících prakticky totožná. Vzhledem k povedenosti zákona z roku 1803 nebylo potřeba ustanovení nijak měnit a stačilo zákoník *de facto* novelizovat.

V popsání konkrétních případů jsem se v první části snažila najít osobnosti, které nejsou úplně cizí a popsat jejich příběhy a objasnit tak tedy jejich osudy. Druhá část se zabývá vraždami, které páchaly matky na svých dětech a to zejména proto, že v dřívějších dobách se nejednalo o tak „vzácné“ případy tak, jako je tomu v dnešní době. Jako příčina se jeví především tehdejší společnost a podmínky k životu.

11. Resumé

This thesis focuses on murder and manslaughter in 19th century and criminal law in force at that time. In 19th century were in force two main criminal codes. The first of them was criminal code

First chapter deals information about criminal code enacted in 1803. In the first part is discussed about criminal codes which preceded it. Second part is focused on murder and manslaughter. The difference between them is the intention. For the murder was necessary direct intention and for manslaughter was necessary indirect intention.

Second chapter deals information about criminal code applies in 1852. This criminal code was a novella, so many parts were similar. Big difference is in resolution of crimes to crimes, misdemeanours and offenses. Previous criminal code was divided to crimes and offenses. Third chapter compares both criminal codes.

Third and fourth chapter is focused on criminal procedural law and judiciary. Next chapter describes the most famous prisons. Most famous prison is in my opinion called Pankrác, but it 19th century was called c.k. man prison in Prague.

My last chapter deals real cases. First part is focused on male murderers. I tried to find some cases, which are famous and people know them. The second part is focused on female murderer, especially on mothers who killed their children. In my opinion, at that time was killing own children more frequent than today. Today we have better living conditions and people have different opinion on single mothers.

12. Seznam pramenů a literatury

12.1. Literatura

ADAMOVIČ, K., a spol. *Dějiny českého soudnictví do roku 1938*. 1. vydání. Praha : LexisNexis cz s. r.o., 2005

BECCARIA, Cesare. *O zločinech a trestech*. Praha: Bursík a Kohout, 1893

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a trest v českých dějinách*. 2.rozš.vyd. Praha: Rybka Publishers, 1999

HALÍŘOVÁ, Martina. *Sociální patologie a ochrana dětství od dob osvícenství do roku 1914. Disciplinace jako součást ochrany dětství*. Univerzita Pardubice 2012

HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. 2. vydání. Praha

JURKOVIČ, Ladislav. *Průběh vyšetřovacího řízení násilných zločinů před rokem 1850*. Brno, 2011. Diplomová práce.

MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, s.r.o., Praha, 1995,

MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha 2003

MALÝ, K., ADAMOVIČ, K., SOUKUP, L. a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání, Praha : Leges , 2010

SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing,

SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I., VOJÁČEK, L. *Proměny státu a práva v druhé polovině 19. Století*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2006

SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kolektiv. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. 1. vydání. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2004

ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Příběhy zpod šibenice*. Písek: PRAAM spol. s r.o., 2001

ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Historické panoptikum jihočeského zločinu*. České Budějovice: Vedita, 2010

ŠINDELÁŘ, Vladimír. *Jihočeský zločin v časech staré monarchie*. České Budějovice: Vedita, 2009

ŠOLLE, Václav. *Trestní soudnictví předbřeznové v českých zemích*, In Sborník archivních prací č.1, ročník XII. Praha: Orbis, 1962

TINKOVÁ, Daniela. *Předcházet či trestat?* Český časopis historický 101, 2003

VELKOVÁ, Alice. *Vina a trest. Vraždy spáchané ženami ve druhé polovině 19. století*. Habilitační práce. Ústav českých dějin Filosofické fakulty Univerzity Karlovy. Praha 2012

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v Českých zemích a v Československu*; Masarykova univerzita, Brno, 2004

VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V.; *České právní dějiny*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008

VOJÁČEK, L., KNOLL, V., SCHELLE, K., *České právní dějiny, 2.*, upr. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk., 2010

ZÍKA, Tomáš. *Vývoj trestního práva v 18. století v našich zemích*. Praha, 2011. Diplomová práce.

12.2. Právní předpisy

Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky

z. č. 117/1852 ř. z. o zločinech, přečinech a přestupcích

12.3. Internetové zdroje

Antonín Schimak. Galerie osobností. Nový Jičín, 2015, Dostupné z: <https://galerieosobnosti.muzeumnj.cz/antonin-schimak>

Historie vězeňství. Dostupné z:
<http://vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

HEROLD, Edvard. *Svatováclavská zemská trestnice v Praze.* Praha: I.L.Kober Knihkupectví, 1890 Dostupné z:
http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_MGetPdf?app=9&id=17952&start=1&end=16

Historická penologie. Kabinet dokumentace a historie vězeňské služby ČR, 2004, Dostupné z: http://www.akademievs.cz/_uploaded/files/43/HP04_2004.pdf

Domácí řád pro c.k.mužskou trestnici v Praze. In: Praha, 1889. Dostupné také z:
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Publikace/dom%C3%A1c%C3%AD%C5%99%C3%A1d.pdf

Věznice Plzeň: Stručná historie věznice Plzeň. Vězeňská služba České republiky 2010. Dostupné z: <http://vscr.cz/veznice-plzen-47/informacni-servis-1614/historie-1157/>

Věznice Valdice: Z historie objektu. Vězeňská služba České republiky . 2017.Dostupné z : <http://vscr.cz/veznice-valdice-95/informacni-servis-1633/historie-367/z-historie-objektu-5321>